

IZ VSEBINE:
DOKUMENTI PROTI
RUPNIKU
PO NAŠI ZEMLJI
OBISK DOMA
BEVK O OF IN VERI
OČKA OREL
ISTRA

Ali slovensko ljudstvo zasluži, da mu vsiljujejo krivične meje?

Izjave dr. A. Beblerja o razmejitvi na Goriškem Sovjetski predlogi o statutu Trsta

Na sejah politično teritorialne komisije za Italijo je jugoslovanski delegat dr. Aleš Bebler v vrsti govorov prikazal krivico, ki jo predstavlja francoski predlog razkosanja Julijske Krajine. Dejal je, da pozabljajo tisti, ki podpirajo Bonomijeve predloge, da je Bonomi pred 26 leti pripravljaval rapalsko pogodbo, ki je pomenila za Jugoslavijo strašen udarec in je Italiji utrla pot za prodiranje na Balkan in v Srednjo Evropo. »Zato budi nastop Bonomija nehote misel, da je hotela sedanja Italija simbolično poudariti, da se ponovno vrača na pot tiste osvobodilne politike, ki jo je začasno zadržala nedokončana vojna.« Iz teh razlogov, je dejal dr. Bebler, »ne moremo imeti nobenega zeupanja v formalne izjave predstavnika današnje italijanske demokracije.« Po obširni kritiki francoskega predloga je poudaril dr. Bebler, da je francoska linija krivična v vseh vidikih. »Slovenskemu delu Julijske Krajine jemlje vsa mesta, slovenskemu narodu, ki je primorski narod, pa njegovo obalo. Jugoslaviji odvzema njen prirodni izhod na morje. Včerajšnjemu napadalcu nasprotno nudi odlične strateške položaje v Kanalski dolini, nad dolino Soče in na Doberdobski planoti ter mu daje znatne vojaške prednosti s prepustitvijo železniškega križišča Gorice in oborožitvenega središča Tržiča.«

Ko govori o Gorici, navaja mnenje francoskega profesorja Georgesja:

»Takšen položaj meji na paradoks. Mesto Gorica se je razvilo kot tranzitno in prehodno mesto ter je krajeno tržišče, središče za izmenjavo med planinskim zaledjem in malo Vipavsko dolino. Če bi to mesto ločili od njegovega zaledja, bi to pomenilo uničiti njegovo trgovsko funkcijo in ga obsoditi v izumiranje.« Po obširnih izjavanjih o problemu Gorice vprašuje dr. Bebler: »Ali je jugoslovansko ljudstvo v borbi za zavezniško stvar v vojni zaslužilo, da mu predlagajo in da mu skušajo vsiliti take meje? Ali je prebivalstvo goriškega področja in Gorice same zaslužilo tak postopek? Gorica kot slovensko mesto in kot središče tega slovenskega področja je bila središče borbe Slovencev iz Julijske krajine proti silam osi, proti Mussolinijevi in Hitlerjevi vojski. Zaradi tega bo izgubo Gorice, med vsemi krivicami — rekel bi — med vsemi žalitvami, ki bi nam jih prizadejala francoska črta, najtežje sprejeli vsi narodi Jugoslavije, posebno pa še mali slovenski narod.«

PODKOMISIJA ZA STATUT TRSTA

Po sklepu plenarne seje politično teritorialne komisije za Italijo je bila osnovana posebna podkomisija za proučevanje statuta Trsta. Komisijo

sestavljajo predstavniki štirih velesil in predstavniki Jugoslavije, Poljske, Holandije in Avstralije. V razpravljanju o statutu so predlagali nekateri delegati, da v komisiji ne bi razpravljali o statutu in da debata ne bi bila dostopna javnosti. Višinski je nastopil proti predlogu in dejal, da se sovjetski delegaciji zdi nekoliko čuden predlog angleškega delegata, po katerem ne bi smeli razpravljati o statutu. Poudaril je, da je predlog angleškega delegata poskus omejevanja svobode govora, prav tako pa tudi omejevanje javnega razpravljanja tako resnega in važnega vprašanja. »Lahko bi vzbudilo videz, da se nekdo nečesa boji ali da hoče nekaj prikriti. Čemu je to potrebno? Sovjetska delegacija je mnenja, da se mora delo na konferenci vršiti pred vso javnostjo.«

V vprašanju statuta so nastopila na zasedanjih različna mnenja. V spomenici ameriške delegacije je govora o »potrebni sredstvih za jamstvo ne-

odvisnosti« svobodnega mesta Trsta, s katerimi mora razpolagati Varnostni svet Združenih narodov. Molotov je zahteval pojasnila in s svojimi vprašanji pokazal, »kakšno igro hoče igrati s Trstom«. Nekateri delegati govorijo v zvezi s Trstom o gospodarskih, zemljepisnih in narodnostnih problemih.

V resnici pa je to polžkus, kako bi napravili Trst za oporišče vojne mornarice na vratih Balkana.

MOLOTOV O STATUTU TRSTA

Molotov je v svojem govoru poudaril veliki načelni in praktični pomen državne oblike, ki jo bo dobil Trst. Dejal je, da moramo imeti v vidiku, da postavimo vse področje pod varstvo Združenih narodov. Vendar to nikakor ne pomeni, da bi bil Trst manjdatno področje, še manj, da bi bil neke vrste kolonija Varnostnega sveta. Prav tako ne sme biti vojaško oporišče neke sile, bodisi te ali one. Vsi pri-

znavaajo, da je Trst važno mednarodno trgovsko pristanišče, ki mora obdržati svojo važno vlogo v razvoju mednarodne trgovine.

Molotov je nato izročil komisiji predloge o statutu Trsta, v katerih predlaga: Trst mora postati nevtravno mesto in mora biti demilitarizirano. Vse tuje enice morajo zapustiti mesto v teku 30 dni po podpisu mirovne pogodbe z Italijo. Tržaške pristaniške in tranzitne naprave morajo biti na razpolago mednarodni trgovini pod enakimi pogoji, dočim sta Italiji in Jugoslaviji priznani v pristanišču slobodni coni. Gospodarsko sodelovanje z Jugoslavijo omogoči carinska zveza, skupno upravljanje železnic in podobno. Guverner je dolžan, da čuva izpolnjevanje statuta. Zakonodajno oblast izvršuje ljudska skupščina, katero volijo v splošnih, enakih, direktnih in tajnih volitvah. Izvršno oblast vrši vlada, ki jo določi ljudska skupščina in kateri je odgovorna za svoje delo. Vlada vrši upravo mesta, njej so podvržene vse upravne oblasti, vključno policija, mejna in obalna posadka. Državljanstvo svobodnega mesta imajo vsi nekdanji italijanski državljani, ki žive tu od 10. junija 1940 do dneva podpisa mirovne pogodbe z Italijo. Aktivni delavci fašističnega režima, stranke, vojni zločinci, ki so v službi italijanske policije, in državni uradniki, ki so prišli po letu 1922, nimajo pravice do državljanstva. Mednarodna komisija iz zastopnikov štirih velesil bo tvorila po sklepu pogodbe z Italijo začasno vlado mesta Trsta. Posebna naloga in dolžnost te začasne vlade je, da pripravi v teku treh mesecev volitve v ljudsko skupščino.

V Ljubljani je zasedal

Slovenski narodno osvobodilni svet

V ponedeljek 9. septembra se je sestel v Ljubljani Slovenski narodno osvobodilni svet (SNOS) k svojemu drugemu zasedanju. Njegovo prvo, črnomeljsko zasedanje je bilo 19. in 20. februarja 1944, ko je dotedanji, iz Vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte nastali Slovenski narodno osvobodilni odbor spremenil svoje ime v Slovenski narodno osvobodilni svet. To zadnje zasedanje SNOSA je pokazalo še enkrat veliko obdobje slovenske zgodovine, ki ga imenujemo obdobje narodno osvobodilne borbe. Prikazalo je vse faze postopnega oblikovanja ljudske oblasti, ki je rasla iz trpljenja in krvi, pa tudi iz silnega hopenja, da se ustvari nov svet po lastni volji. Slovenska politična vodnica — Osvobodilna fronta — je prerasla v pravo ljudsko oblast, ki jo je priznala ogromna večina slovenskega naroda. Iz njenega Vrhovnega plenuma, ki je bil čisto političen organ, je nastala prva oblika slovenskega parlamenta — Slovenski narodni osvobodilni odbor. Iz tega pa se je razvil že SNOS, demokratičnim zahtevam ljudstva odgovarjajoči parlament, ki je bil že izvoljen.

Ob desetih dopoldne so se zbrali člani SNOSA v slavnostni dvorani. Prihod članov vlade s predsednikom Miro Marinkom na čelu so člani SNOSA pozdravili z živahnim ploskanjem. Zatem so zasedli svoja mesta člani Prezidija SNOSA: predsednik Josip Vidmar, podpredsednika Jože Rus in Edvard Kobek in tajnik Franc Lubej, ki je podal poročilo

Prezidija SNOSA. V poročilu je obravnavano obširno delo, ki ga je opravil SNOS v vsem času svojega razvoja. Po osvoboditvi je Prezidij SNOSA razvil živo zakonodajno delo in je izdal doslej že 64 zakonov, odlokov in ukazov.

Po poročilu tajnika je bila razprava, h kateri se je prijavilo pet govornikov. Ko je bilo poročilo Prezidija soglasno sprejeto in so bili doslej izdani zakoni odobreni, je bilo dopoldansko zasedanje končano. Popoldne je dal predsednik SNOSA besedo

predsedniku vlade Mihju Marinku.

V začetku svojega govora je predsednik vlade podal bežen pregled dobe do osvoboditve, ki je polna najvažnejših odločitev in dogodkov, ki so omogočili, da je Jugoslavija danes najbolj urejena država od včeraj po nacifašizmu podjarmljene Evrope.

Dne 5. maja leta 1945 je dobil slovenski narod prvič v zgodovini svojo vlado, ki je izpolnila pod vodstvom tov. Borisa Kidriča velikanske naloge. To veliko delo so pomagale izvršiti delovne množice s silnim zanosom, tekmovalnim, prostovoljnim delom in udarništvom. Ugotovil je, da letošnja gradbena delavnost daleč presega vsa predvojna leta. V gradbena dela je bila vložena milijarda in tristo milijonov dinarjev, predvsem v gradnjo tovarn, hidrocentral in prometnih zvez. Ena najznačilnejših pridobitev tega časa je izvedba agrarne reforme,

ki je z njo dobilo zemljo v Sloveniji 27 tisoč družin. Osnovanih je 36 kmetijskih zadrug, ki so dobile 3500 ha zemlje. Poleg tega je osnovanih 52 državnih posestev s približno 12.800 ha zemlje z namenom, da služijo kot primer vzornega in načrtnega kmetijskega gospodarstva. Kmetijsko ministrstvo je organiziralo 17 traktorskih postaj, s katerih je okrog 250 traktorjev zoralo 14.000 ha zemlje. Predsednik vlade je nato obravnaval prehrano in preskrbo in naglasil zadovoljstvo z doseženimi uspehi. Spekulacija, ki je drugod strahota za revne ljudi, je bila v Jugoslaviji hitro zatrta. Z vrednostjo dinarja raste vrednost plač. Brezposelnosti v Sloveniji ni več, nasprotno: že se občuti pomanjkanje delovne sile.

Nato je predsednik vlade govoril o ljudskih odborih, ki ne bodo samo nižji uradi višjih oblasti, ampak bodo reševali celo vrsto vprašanj krajevnega značaja domačega kraja, n. pr. gospodarska, kulturnoprosvetna, zdravstvena, izboljšanje kmetijstva. Imeli bodo dohodke iz davčin in iz svojih podjetij, trgovin, obrtnih delavnic in ljudskega imetja, ki bo v njihovi upravni pristojnosti.

Nato je predsednik vlade poudaril, kako važno je čuvanje enotnosti in na koncu spregovoril še o mirovni konferenci v Parizu. Poudaril je velik ugled, ki so si ga priborili jugoslovanski narodi v svetu, in dejal, da ima Jugoslavija poleg nasprotnikov in so-

vražnikov tudi mnogo prijateljev in zaveznikov ter zaključil:

»Na vprašanju Trsta in Julijske krajine se odkrivajo naši prijatelji in naši sovražniki. Tu se vidi, kdo je resničen demokrat, kdo hoče trajen mir, a kdo nasilje in novo osvajačo vojno. Kljub vsemu mi vedro gledamo v bodočnost.«

Navzoči poslanci so govor predsednika vlade burno pozdravili ter mu priredili ovacije. Po razpravi o njegovem poročilu je govoril

pesnik Oton Župančič

Oton Župančič je naglasil, kako na vseh področjih življenja Ljudske republike Slovenije nastaja novo življenje, nov človek in nova vera v boljše bodočnost. Poudaril je veličastno borbo Trsta proti lokavosti in pohlepu tujih imperialistov ter se zahvalil branilcem jugoslovanskih interesov, predvsem Sovjetski zvezi.

Po govoru Otona Župančiča so spregovorili še drugi, nakar je bilo soglasno odobreno poročilo predsednika vlade. Nato je bila s seje poslana predsedstvu mirovne konference v Parizu posebna resolucija, v kateri na koncu izjavljajo, da bo slovenski narod priznal samo pravično rešitev vprašanja svojih meja in da se bo proti kakršni koli drugi rešitvi boril do končne zmage.

DRUGI DAN ZASEDANJA

Drugi dan zasedanja je izpolnil položitev temeljev za nadaljnjo izgraditev slovenske državnosti in dokončno izoblikovanje slovenskega parlamenta v skladu z novo ustavo FLRJ. Ta ustava postavlja osnovna načela tudi za ljudske skupščine posameznih ljudskih republik. Dolžnost SNOS-a je bila, ukreniti vse potrebno, da dobi LR Slovenija novi ustavi odgovarjajočo ljudsko skupščino, ki bo tudi izdelala ustavo Ljudske republike Slovenije. To nalogo je SNOS izpolnil in na svojem poslednjem zasedanju izglasoval tri zakone, ki polagajo temelj novemu slovenskemu parlamentarizmu. Prvi od teh zakonov je Zakon o ustavodajni skupščini LR Slovenije, ki vsebuje določbe o izvolitvi, organizaciji in delovanju ustavodajne skupščine, ki bo imela nalogo, da sprejme prvo slovensko ustavo. Po sprejetju ustave se bo spremenila v redno Ljudsko skupščino Ljudske republike Slovenije, ki bo kot takšna delovala do prihodnjih volitev. Zakon določa, da pride na vsakih deset tisoč prebivalcev en poslanec. S tem imajo tudi manjšine (pripadniki drugih narodov) možnost uveljavljanja. Drugi zakon, ki ureja tehnični postopek za izvolitev slovenske ljudske skupščine, je zakon o volitvah ljudskih poslancev v ustavodajno skupščino Ljudske republike Slovenije. Tudi ta zakon, ki v glavnem temelji na načelih, na katerih je zgrajen jugoslovanski zvezni zakon o volitvah ljudskih poslancev, je globoko demokratičen. Kot tak odgovarja dvema osnovnima načeloma, ki ju mora vsebovati dober volilni zakon, to je splošnost in svobodnost volitev. Tretji zakon, ki je bil na dnevnem redu zasedanja, je zakon o izpremembah in dopolnitvah zakona o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije.

Po sprejemu zakona o upravni razdelitvi so poslanci pooblastili Prezidij, da razpusti SNOS in opravlja njegove posle, dokler se ne sestane ustavodajna skupščina. Volitve v ustavodajno skupščino Ljudske republike Slovenije je bodo v nedeljo 27. oktobra 1946.

GOVOR MINISTRA ZVEZNE VLADE BORISA KIDRIČA NA ZADNJI SEJI SNOSA

Minister za industrijo pri jugoslovanski zvezni vladi Boris Kidrič je sporočil II. zasedanju SNOS-a tople pozdrave voditelja nove Jugoslavije in njenih enakopravnih, svobodnih narodov — maršala Josipa Broza-Tita. Govoril je o tradicijah Slovenskega narodno osvobodilnega sveta. Poleg tradicije, da je SNOS in z njim ves slovenski narod najgloblje povezan z Jugoslovansko armado, je nadaljnja tradicija SNOS-a tradicija enotnosti slovenskega ljudstva.

»Razume se,« je dejal minister Kidrič, »da enotnost slovenskega ljudstva, ki ji je dala pobudo in jo je organizirala KP, premagani reakciji ni yšeč, za nas pa je enotnost slovenske-

ga ljudstva, utelešena v Osvobodilni fronti, pridobitev, ki je našemu narodu omogočila zmago, ki danes poma-ga tudi vsem še neosvobojenim Slo-vencem, da vzdrže v težki borbi, in ki je jamstvo za nove zmage našega ljud-stva, za njegovo srečo in njegovo bo-dočnost. Naše ljudstvo bo znalo na-gnati vsakogar, ki bi se drznil pod ka-kršno koli pretvezo znotraj ali izven OB v dejanski službi reakcionarnih sovražnikov razbijati njegovo enot-nost!«

Minister Kidrič je končal svoj govor z besedami:

»Slovensko ljudstvo se lahko s po-nosom zaveda, da je z II. zasedanjem SNOS-a zaključena velika in pomemb-na doba v zgodovini našega naroda. Ljudstvo, ki je na oblasti, bo tudi v bodočem našem parlamentu nadalje-valo svojo začrtano pot. Njegova pot bo vsebovala vse svetle tradicije, ki so se porodile v narodno osvobodil-nem gibanju in ki so se odražale tudi v SNOS-u. Naše ljudstvo bo nadalje-valo pot, za katero so dali svoja živ-ljenja njegovi najboljši ljudje. Naše ljudstvo bo pod velikim Titovim vod-stvom izbojevalo vedno nove in nove zmage.«

Ljudstvo cone A je kljub prepovedi anglo-ameriških oblasti proslavilo 8. september

Po vsej coni A so ljudje kljub pre-povedi anglo-ameriških oblasti proslav-ljali 8. september, obletnico kapitulacije Italije in vsesplošne ljudske vsta-je na Primorskem.

V Trstu so se ljudje zbrali na trgu Garibaldi in ker so hoteli tudi poča-stiti spomin bazoviških žrtev, so pri-nesli s seboj vence, da jih ponesejo na njihove grobove. Množica ljudi je bila obkrožena s kamioni in jeepi ameri-ške in civilne policije, ki sta bili ob-oroženi z brzostrelkami in lesenimi ki-ji. Vsakega govornika, ki je hotel spre-govoriti nekaj besed, je policija pre-kinila s tem, da se je zagnala v mno-žico. Ker pa je ljudstvo branilo govor-nike, je prišlo do spopadov med ob-oroženo policijo in neoboroženo mno-žico. Ko so policisti nekega govornika dobili v roke, so mu s kiji razbili glavo in ga v krvi onemoglega vrgli na jeep in ga odpeljali.

Število kamionov se je še bolj po-množilo, ameriška policija in angleški vojaki z dolgimi z železom okovanimi palicami so prihajali na trg. Vsa ta množica oboroženih policistov in vo-jakov je s palicami naskakovala neob-orožene ljudi in jih potiskala s trga. V borbi za obrambo svojih življenj je ljudstvo v ulici Instituto nagnalo ame-riško policijo v beg.

Kljub brzostrelkam in streljanju je ljudstvo nadaljevalo pot proti Sv. Ja-kobu in si utrla pot na pokopališče Sv. Ane h grobu bazoviških junakov Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenči-ča, kjer so nekateri tovariši spregovo-rili nekaj besed v spomin teh žrtev. Eden med njimi je dejal: »Tisti, ki bi morali biti tu z nami in držati častno stražo ob vaših grobovih, nas čakajo s puškami in palicami pred vrati.«

(Tanjug)

PEPPER ZAHTEVA POVRATEK K ROOSEVELTOVI POLITIKI

»New York Times« poroča iz Mil-waukeea, da je demokratični senator Pepper (Florida) izjavil na deželnem kongresu Zveze elektrotehničnih de-lavcev (Kongres industrijskih sindika-tov):

»Približevali se bomo novi vojni, do-klér se ne povrnemo k politiki Roose-velta... Če bi Roosevelt sedaj živel, bi bili naši odnosi z Rusijo boljši. Toda z liberalnimi elementi iz demo-kratične stranke se zunanje-politična vprašanja ne pretresajo.«

Kakor piše »Daily Worker«, je Pep-per protestiral proti temu, da bi na-pravili Amerikance za »garante zapad-noevropskega imperializma«. Obsoja angleško politiko, ki brani Sovjetski zvezi pristop k Sredozemskemu mor-ju in ji brani obrambo Dardanel. Kri-tiziral je tudi nedavni obisk ameriške letalonosilke v Grčiji. Pepper je de-jal: »Mi poizkušamo, da bi povzdig-nili strmoglavljenega kralja zopet na prestol... Iz Kitajske pa ustvarjamo novo Španijo.«

(TASS)

VESTI IZ JUGOSLAVIJE

Na borovniški progi rušijo stare norme

Vztrajno in vzporedno delo ljudskih oblasti, Glavnega odbora Enotnih sin-dikatov ter vodstva železniške grad-bene sekcije v Borovnici za izboljša-nje življenjskih razmer delavstva pri gradnji proge Preserje-Borovnica, dalje uvedba akordnega dela na vsej progi ter prizadevanje in požrtvova-nje tamošnjega delavstva so rodili obilne sadove.

V veliki meri upravičeno nezado-voljstvo delavstva nad nekdanjimi ne-urejenimi razmerami pri gradnji te proge se je spremenilo v brezmejno navdušenje nad ljudsko oblastjo, ki je znala urediti razmere in ustvariti vse pogoje za uspešno delo. Istočasno pa je delavstvo s svojimi sindikalnimi po-družnicami ter z delavskimi zaupniki prevzelo pobudo, v svoje lastne roke ter se vsestransko organiziralo tako, da povratek nazaj v neurejene razme-re sploh ni več mogoč.

Posledica vsega tega je delovni po-let, kakršnega v Sloveniji pri podob-nih gradnjah še ni bilo, delovni polet, ki je državi in s tem vsemu ljudstvu prihranil težke milijone, delovni polet, ki bo v najkrajšem času povezal mla-do ljudsko državo po novi progi s Tr-stom in Julijsko krajino ter izvojeval novo, nad vse pomembno gospodarsko zmago in prinesel vsemu delovnemu ljudstvu v državi novo izboljšanje.

Da bi se bolje razumeli, kakšen je sedanjí delovni polet na borovniški progi, naj služijo tele številke:

Izkop materiala od osvoboditve do konca meseca septembra 1945 30.027 kub. m; izkop v mesecu maju l. 1946 26.663 kub. m; izkop v mesecu juniju l. 1946 29.108 kub. m; izkop v mesecu juliju l. 1946 49.625 kub. m; izkop v mesecu avgustu l. 1946 56.865 kub. m.

Pet let jugoslovanske mornarice

Dan 10. septembra 1941 je rojstni dan nove jugoslovanske mornarice. Vrhovni komandant oboroženih sil FLRJ maršal Josip Broz-Tito je izdal za ta dan dnevno povelje, ki v njem med drugim pravi:

»Tovariši mornarji, podoficirji, ofi-cirji in admirali Jugoslovanske morna-ricel! Dne 10. septembra tega leta bo minilo pet let, odkar je bila ustvarjena nova Jugoslovanska mornarica. Nasta-la je kot logična posledica brezkom-promisne in herojske oborožene borbe naših narodov proti okupatorjem po-vsod, kjer koli so bili v naši domovini. Od tega zgodovinskega dne okupator-ji in njihovi ustaški kvizlingovci na morju niso imeli več miru. Slabo ob-oroženi, na lesenih ladjah, toda z do-tlej še nepoznano smelostjo in upor-

V preteklem mesecu so izkopali s približno istim številom delavstva sko-raj še enkrat toliko materiala kakor v prvih petih mesecih po osvoboditvi. Dočim se je v času od osvoboditve do konca meseca septembra 1945 porabilo za en kubični meter izkopa 13 ur, 58 minut, pri čemer niso vštete ure, ka-tere je napravilo 1200 vojnih ujetni-kov, se je v preteklem mesecu pora-bilo le še 5 ur, 36 minut. V ta čas pa je vračunana režija, to je strojniki, vodonoši, nadzorniki, predelavci itd.

Vodstvo železniške gradbene sekcije v Borovnici je postavilo za izkop en kubični meter žive dolomitne skale normo, ki znaša za težake 5,3 ure ter za minerje 0,7 ure, kar znaša skupaj 6 ur. Medtem pa je bil že v juliju do-sežen povprečni čas za izkop enega kubičnega metra 3,795 ure, v avgustu pa 3,69 ure.

V medsebojnem tekmovanju med obema gradbenima območjema in med posameznimi useki v mesecu avgustu je na prvem mestu II. gradbeno ob-močje s 30.360 kub. m ter s časom 3,57 ure za en kubični meter, dočim ima I. gradbeno območje izkopanih 26.505 kubičnih metrov ter povprečni čas 3,81 ure za en kubični meter. Med useki je dosegel prvo mesto Usek 5a, ki je do-segel najboljši povprečni čas 2,85 ure za en kubični meter. Neka skupina na Useku 5 pa je dosegla celo 2,32 ure za en kubični meter. Razumljivo je, da se z dvigom storilnosti dviga tudi zaslus-žek delavstva.

V soboto je vodstvo žel. gradbene sekcije v Borovnici na predlog obeh sindikalnih podružnic pri gradnji bo-rovniške proge proglasilo 31 udarni-kov. Večje število delavcev je bilo po-hvaljenih.

V dveh vrsticah

Člani ljubljanskega gledališča so po-rabili počitnice za to, da so ponesli umetnost med ljudstvo. Priredili so predstave in koncerte v vsej Sloveniji in v coni B.

Turistični teden mariborskega okro-žja je bil zaključen v nedeljo z veli-kim festivalom pevskih zborov in godb iz mariborskega okrožja.

Jesenški kulturni teden je bil kon-čan 8. septembra. Na sklepni prire-ditvah je bilo deset tisoč ljudi.

V Sloveniji se je pričela kampanja za izvajanje načrta jesenske in po-mladne setve.

Tržaška delovna brigada »Pino To-mažič«, ki je delala na mladinski progi Brčko-Banoviči, se je vrnila domov. Italijanski fašisti in skupina ustašev so hoteli izzvati nerede na postaji, kar pa jim ni uspelo. Mladinci so ponosno ko-rakali po tržaških ulicah prepevaje partizanske pesmi.

Slovenski premogovniki tekmujejo. Rudnik v Hrašniku je obdržal pre-hodno zastavo. Na drugem mestu je bila Zabukovica, nato pa po vrsti Za-gorje, Trbovlje, Laško, Velenje, Pe-čovnik, Rajhenburg, Globoko in Ko-čevje.

V Mariboru je bil odprt mestni mu-zej. Ljudska oblast je obnovila zgrad-bo in izpopolnila zbirke. Muzej ima ar-heološki, narodopisni in prirodoslovni oddelek.

V Kočevju je ustanovljeno mestno gledališče z namenom, da poveže vse igralce, ki so bili doslej raztreseni po raznih organizacijah. Tako nastala igralska družina bo lahko postavila na oder tudi težja dela ter bo tako lepo služila ljudski prosveti. V soboto je bila otvoritvena predstava, komedija »Življenje je lepo«.

Mladina iz okraja Ajdovščina je sklenila, da bo ponovno izvedla trime-sečno tekmovanje pod geslom »Za pri-ključitev k Jugoslaviji«.

Letalska organizacija Slovenije je priredila na ljubljanskem letališču pr-vi povojni letalski miting, na katerem so sodelovala jadralna, civilna in voja-ška letala.

Igralske družine celjskega okraja se pripravljajo na velik kongres ljudske prosvete. Prijavilo se je že 25 igralskih družin, ki bodo nastopile z deli Can-karja, Nušiča, Finžgarja, Bora itd.

Na Gorjancih bodo to nedeljo veli-ke motociklistične dirke za prvenstvo Jugoslavije. Za tekme se je prijavilo nad 150 dirkačev iz vseh ljudskih re-publik.

Dokumenti in pričevanja iz procesa proti Rupniku in soobtožencem:

Priče potrjujejo krivdo obtoženih vojnih zločincev

Angela Kumše z Barja pripoveduje o zločinih bivšega semeniščnika Fraklja. — »Mi smo vojska Rupnika in Kristusa.«

Kot zadnja je bila zaslišana priča Angela Kumše, ki je o priliki znanega zločina na Barju ušla domobrancem izpred pušk. Tovarišica je pripovedovala, da jo je dal Frakelj že pod italijansko okupacijo večkrat aretirati. Ko so jo belogardisti 10. avgusta 1943. leta drugič zepri, je bila skupno z nekaterimi tovariši poklicana pred generala Robottija, kjer je videla Frakljevo ovadbo.

Dne 27. januarja 1944 jo je dal Frakelj skupno z ostalimi žrtvami ponovno aretirati. Domobranci so ti stega dne prišli že popoldne z Vrb-ljenje. Pregledali so teren in dobro zastražili vas. »Ko se je zmračilo,« je nadaljevala priča, »so obkolili našo hišo zahtevali, naj takoj, odidem z njimi. Niso me pustili niti, da bi se dobro oblekla. Ko jih je mati s povzdignjenimi rokami prosila, naj me pustite, je dejal neki domobranec: Mi smo vojska Rupnika in Kristusa, ki dela pravičnol — Nato so me odpeljali.«

Iste noči so aretirali Furlanovega Martina in Pavlo, Micko in Lojzko ter Štubarjevo Micko. Vseh aretirancev je bilo osem. Gnali so jih po polju do Bresta, kjer so pripeljali domobranci še žrtve iz Tomišlja. Med domobranci so bili tudi domačini. Domobranci so se bali partizanov. »Le pojdemo hitro, če ne, nas bodo partizani!« je dejal Oblakov. Potlej so odgnali žrtve preko Barja do Ižanske ceste in od tam h Kozlerjevi graščini, kjer so jim pobrali vse legitimacije in dokumente. Nato jih odgnali dalje do barjanske šole, kjer jim je prišel nasproti Frakelj in vprašal vsakega po imenu. Ko so mu žrtve povedale svoja imena, je dejal Frakelj: »Same prave tičke, sama banda! Same terenke!« in nadaljeval:

»Vedite, preplete k.... partizanske, sedaj je vašega početja konec! Mi smo vojska Rupnikova in Kristusova in mi se bomo borili do zadnjega moža in do zadnje kaplje krvi, tako mi Bog pomagaj! Greste, kamor ste si zaslužili.« Nato je Frakelj prinesel telefonsko žico in vsaki žrtvi zvezal roke na hrbtu. Poleg tega je povezal po troje žrtev skupaj. Ko je povezoval Furlana Martina in Jarkovičev, ki sta se mislila v kratkem poročiti, jima je zasmehljivo dejal: »Mislila sta, da vaju bo zvezal duhovnik, pa vaju bom jaz. Saj je za oni svet to prav tako do brol!« Pri tem se je nesramno pačil.

»Potem so nas odgnali dalje,« je nadaljevala priča. »Ob straneh so šli domobranci, v sredi pa mi, ki smo bili dvakrat zvezani. Gnali so nas po cesti proti Rudniku. Ko smo prišli čez iški most, je Furlanov Martin skočil, da bi pobegnil. Počil je strel in Martin je padel. Domobranci so vpili: Ne streljati! Ne streljati! — Vpili so zaradi tega, da se ne bi zvedelo, kje nas bodo ustrelili ali zakopali. Tako so skrivali tudi žrtve z Kozlerjeve gošče. Nikdar niso priznali, da ubijajo, nego so lagali, da pošiljajo ljudi v Nemčijo. Nato je Oblak udaril Furlana s kopitom in mu spustil celo rafal v prsi, nakar ga je usrelil še dvakrat v čelo, rekoč: »Tu maš, k.... partizanska, pa beži, če moreš!«

Domobranci so, zatem žrtve odpeljali mimo Škofljice, ker so se pridružili še nekateri domobranci, v grad Lisičje. Ko so jih gnali po ozkih stopnicah, je neka žena padla in prosila domobranca, naj ji pomaga vstati. Ta pa jo je prišel tepsti s puškinim kopitom.

Duhovnika sta izrabila spoved za zasliševanje.

V Lisičjem gradu so obtožence dognali v kapelo, kjer jim je neki domobranec razvezal roke, do so mogli v klopi. Ta domobranec jim je povedal, da jih bodo pobili. »Ali vse pobijejo?« je vprašala neka žena. »Vse

pobijejo,« je odgovoril domobranec, »sicer pa mi nič ne vemo.« Potem je priča nadaljevala: »Ko smo čakali, kake tričetrt ure, so nas odgnali v so sednjo sobo, kjer smo morali zopet čakati. Šle smo k spovedi. To pa ni bila spoved, ampak pravo zaslišanje pod krinko spovedi.«

Preds.: Kaj so vas zasliševali?

Priča: Mene je izpraševal, če imam zveze s partizani in če jim nosim hrano. Rekel je: Zdaj si pred smrtjo in moraš zato vse po pravici povedati. Vprašal me je, ali imam fanta. Ko sem mu povedala, da so mi ga pred dobrim mesecem ubili domobranci, je dejal: Izgini!

Prav tako so izpovedovali vse druge. Mati petletnega otroka je pripovedovala, da je prosila župnika, naj se zavzame zanjo: »Gospod župnik, dajte, prosite zame, da me ne bodo ustrelili, ker imam doma majhnega otroka!«

Poslušalci pazno slede poteku razprave

Župnik ji je odvrnil, da bi že prosil za njo, če bi jo poznal, tako pa da ne more.

»Sedaj ni druge pomoči kakor kroglja v glavo,« je dejal.

Potem so nas odgnali v vežo, kjer so nas začeli pretepati in preklinjati partizanske matere. Prekleli so nam vsak ud posebej in govorili tako grde besede, kakor jih ne govori noben pijanec v gostilni.

Žrtve so prosile duhovnike, naj jih obhajajo, češ da je že polnoči in da že od 5. zvečer ni nihče nič jedel. Domobranci so se pričeli norčevati, češ? Saj boste šle kar gorke v nebesa. — Neki domobranec je vzel puško in je tovarišico tako udaril po ustih, da se ji je vtila kri. »Tukaj imaš hostijo!« je dejal. Pretepati so tudi druga tovarišice. Neka tovarišica je imela križec na prsih. Tudi križec so ji stolkli. Nato je mati osmih otrok pokleknila pred nje in s povzdignjenimi rokami prosila, naj jo pustijo živo! Ako se mene ne usmilite, se usmilite vsaj mojih osmih nedolžnih otrok, ki so brez očeta. Kdo jim bo dajal kruha, če izgubijo še mater. Domobranci so jo nagnali s partizansko k.... in jo tako pretepli, da je padla na tla.

Priči se je medtem posrečilo, da si je osvobodila roke iz zanke. Vendar tega ni pokazala, timveč je držala roke še zmerom na hrbtu, kakor bi imela zvezane. Trdno se je odločila, da bo pobegnila, če bo le mogoče, da bi povedala partizanom, kaka krivica se godi ubogemu ljudstvu.

Ko so žrtve odgnali iz gradu, se je čulo jokanje: Nikar nas ne ustrelite! — domobranci pa so odgovarjali: Mi vas bomo pobili v imenu Kristusa!

Priča je nadaljevala: »Nato so nas odgnali v gozd. Tovarišica za menoj je uprašala: Ali so jame izkopane? Domobranec se je obrnil k njej in zakričal: Prokleta k...., še jame vam bomo kopali! Na vrhu boste ležale, naj vas požro psi!«

Ko so domobranci žrtve že postavili po štiri in štiri in se pripravljali, da bi jih postrelili, je priča v smrtni grozi planila v temo in se s tem rešila. Domobranci so sicer streljali za njo, vendar so jo samo ranili v ramo in

brado. Ko je bila že na varnem, je slišala, kako so zaregljale brzostrelke, ki so pokosile deset žrtev.

Tov. Kumšetova je bežala bosa vso noč. Drugega dne je našla partizane in jim povedala strašno vest. Domobranci pa so kljub temu, da je tovarišica ušla, raztrobili laž, da so vse aretirance odpeljali v Nemčijo.

Tovarišica je končala svojo strašno povest, ki so jo ves čas spremljali poslušalci vzkliki groze, z besedami: »Mesec dni nato so domobfanci aretirali še mojo 62-letno mater. Posestvo so izropali in konje prodali na črni borzi. Mojo mater so na policiji pretepli do nezvesti in jo nato poslali v taborišče Kawensbrück, kjer je od lakote umrla in v krematoriju zgorela. Danes sem brez matere, oče pa mi je umrl že po prvi svetovni vojni.«

Nato je povzdignila svoj glas in odločno zahtevala: »Prosim sodišče, naj

njih, videla je nešteto pretepenih, izmučenih in pohabljenih ljudi vsake starosti. Posledice strahotnih mučenj bodo ostale nesrečnim žrtvam za vse življenje.

To izjavo dopolnjuje pismo Ljubljancanke Meri Stare, v katerem obtožuje Hacinu v svojem in se posebno v imenu svoje sestre Violete Stare, ene izmed najbolj tepenih žrtev ljubljanske policije, ki je bila v juniju 1944 tako mučena in tepena, da je še letos po izjavi zdravnikov popoln invalid, njeno duševno in živčno stanje je še danes tako slabo, da bi ji osebno pričevanje pred sodiščem ob spominih na prestano gorje njeno zdravje lahko samo poslabšalo. Violeto je zasliševal Hacinov referent Rant. Zgodba Violete Stare je sicer ena izmed najstrašnejših zgodb mučencev ljubljanske policije, vendarle hkrati tudi le ena izmed številnih zgodb te vrste. Violeto je teplo šest moških kakor obsejdeni, tako da je pot lil z njih. Pretepači so bili specialno plačani in so si vzdevali značilna imena za svoj posel: pes, ris itd. Ta imena so vsem pripornikom znana. Udarci so padali tako gosto, da jih uboga žrtev, ki je od časa do časa izgubljala zavest, sploh ni mogla šteti. Pretepači so zaradi preutrujenosti morali prenehati, srajce so imeli vse premočene od potu. Žrtev so tako pretepli, da sploh ni bila sposobna več odgovorjati, pa so se kljub temu znova spravili nad njo, odpeli so si pasove in jo topli z zaponkami. Ko je šlo že proti jutru, so ji z opozorilom, naj se pripravi na prihodnjo noč, ko bodo zopet vse ponovili, glavo zavili v plašč in ker sama ni mogla hoditi, so jo za noge vlekli po stopnicah navzdol, tako da ji je glava odskakovala od vsake stopnice. Potem so jo otipavali, češ še giblje, sicer pa so rekli, da bi jo morali »zbrihtati«. Naložili so jo na avto in se menili, da gredo z njo k Sv. Urhu. Nekaj časa so jo vozili okrog, potem so jo odložili zopet na policiji. Pustili so jo v klet. Tedaj so jo rešili moški, ki so bili zaprti v »podmornici«, ki so izjavili, da se brez nje ne bodo vrnili v »prisilno delavnico«. Vse, kakor bi še ene takšne noči ne bila preživela.

Ta priča končuje svojo izpoved z izjavo, da je obtoženi škof Rožman blagoslovil v tistem času, ko je bila zaprta, novo kapelo v norišnici (takratnih zaporih na Poljanskem nasipu) in da je ob tej priliki prišel tudi v bolniško sobo in podelil bolnicam blagoslov. Nekaj je govoril, da bo molil k Bogu, da jim bo vrnil zdravje. Priča zaključuje: »Ni pa vprašal, zakaj leži toliko mladih ljudi tu notri mučenih in tepenih na policiji, ni vprašal, zakaj so bolni. Ni mu bilo treba vpraševati, saj je predobro vedel, zakaj. Nobena bolnica ni reagirala na njegove besede, vse so se obrnile v stran, kajti vedele so, da je nepotrebno, da bi škof molil za njihovo zdravje, saj bi bil lahko samo naročil policiji, naj bi se mučenje in pretepanje prenehalo. Škof je končno v zadregi obstal sredi tihih mučenic, sklonil je glavo in brez besede odšel. V so sedne sobe pa le ni šel. Tudi pričo samo so mučili. Da bi jo še bolj ostrašili, so jo odveklili nazaj. V nekaj mesecih zaporu je skoraj povsem osiavela, nato pa so jo poslali v Nemčijo.«

Škof Rožman je vzgojil najbolj krvoločne mučitelje.

Predsednik sodišča je nato prebral še izjavo Ljubljancanke Marice Kumar s Tyrševe ceste, ki potrjuje, da je Hacinova policija imela zveza z zločinci od Sv. Urha in da so v njej najbolj agilno delali akademiki iz katoliških vrst, ki jih je vzgajal obtoženi škof Rožman. Ko so Kumarjevo privedli na zaslišanje, je morala prisostvovati strahovitemu mučenju nekega moškega, ki so ga vsega krvavega in nezvestnega odnesli mimo nje. Najprej je morala držati roke navzgor in agenti so jo z gumijevkami tolkli po (Nadaljevanje na 6. strani)

te zločince kaznuje, kakor zaslužijo! Krivda je jasno dokazana!«

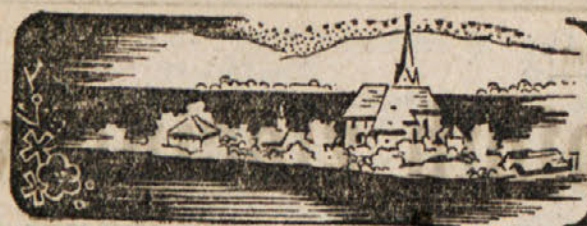
Obtoženci so zamišljeno spremljali njeno pripovedovanje. Rupnik se je ves čas nemirno predsedal. Vizjak pa si je podpiral glavo, sicer vedno nemirni Hacin pa je nepremično upiral pogled v tla. Ko je priča nehala pripovedati, se je tožilec obrnil do predsednika vojaškega sodišča: »Prosim sodišče, naj vpraša obtoženega Rupnika, ali je bila to borba za Boga, za narod in za domovino?«

Rupnik: »Da, to je zločin.

Vizjak pa se je hinavsko izgovarjal, da za ta zločin ni vedel, čeprav je bil pomočnik komandanta.

Policija je mučila, škof Rožman pa je blagoslovil izmučene žrtve.

Vojaški tožilec je med razpravo prejel več pisem očitvecev. Cilka Baycon izpoveduje v svojem pismu, da so Antoniji Žigon, 50letni požrtvovalni in nesebični delavki Slovenske narodne pomoči, ki je bila štirikrat aretirana, pokazali agenti na policiji obešeno žensko, prebičanega starega moža in ji pred zaslišanjem zagrozili, da se bo z njo prav tako zgodilo. Res so jo nečloveško mučili, tako da jim je med tem, ko je bila obešena, podlegla v temni samici v kleti prisilne delavnice. Mučili so jo dr. Mihelič, Pestotnik, Dolinar in neki »Tarzan« in eden izmed njih je potem nekemu stražniku priznal, da so Žigonovo bičali, elektrizirali in obešali in jim je obešena umrla, še preden je pokadil cigareto. Ista pijana drhal je na policiji potem bičala in boksala 52-letno Bayconovo, jo tudi obesila, nakar je trikrat omedlela, pa so jo vselej spravili z vodo k zavesti in nadaljevali svoj krvniški posel. Zlomili so ji roko v rami in jo tako zdelali, da so jo z avtom odpeljali v »prisilno delavnico«, kjer je v kleti ostala pet dni in noči brez vsake pomoči in brez odej v najhujših bolečinah. Vse te noči je poslušala krike in stokanje nesrečnih sotrpinov. Končno so ji privedli zdravnika, ki je izjavil, da ne odgovarja za njeno življenje, potem pa so jo pod grožnjo, da se bo z njo zgodilo nekaj strahotnega, če bo komu izdala, kaj so z njo počeli, odveklili v bolniško sobo. Tam je sodoživljala vso grozo pri zasliševanju.

Po naši zemlji

ŠENT VID V PODJUNI

V nedeljo 11. avgusta je bila na farovškem skednju ljudska igra »Naša kri«, ki se godi v prvi polovici osemnajstega stoletja, ko so Napoleonove čete zasedle velik del Evrope. Tdaj je bil zaseden tudi lep del slovenskih dežel, ki so se imenovale Ilirija. Kot noben narod se tudi Slovenci niso hoteli boriti za tuje koristi. Ker se niso uklonili zlepa; so jih hoteli pokoriti zgrda. Tedaj pa so najboljši sinovi naroda vstali in udarili, pripravljeni na boj do zmage.

Ko smo to igro gledali, nam je prišlo na misel, kako podobna je naši tragediji, ki smo jo doživljali zadnja leta. Samo naša pot je bila dolga, trajala je polnih 25 let. Ali niso tudi pri nas začeli zlepa in nam obljubljali vse dobro in lepo, da jih kar ni bilo spoznati? Po 10. oktobru 1920 pa so dejali: Zdaj ste v naših rokah. Vse prej obljubljene pravice so se prelevile v eno samo, in ta je bila — molči in delaj! Starši so morali mirno delati, kako so jim v šolah ponemčevali otroke. Če so se pritožili, so jo dobili pod nos: Zapomnite si, da ste v »Deutsch-Oesterreichu«!

V marcu 1938. leta so v Avstriji vpili slavo svojemu »firerju«, ki jih je bil »odrešil« in jim pomagal, da so prišli »heim ins Reich«; tedaj je bila nad koroškimi Slovenci izrečena smrtna obsodba in ljudstvo je šlo na krvavo pod Golgoti. In prav to trpljenje je napravilo iz naroda molčečih in ponižnih tlačanov — narod borcev in junakov. Narod se je zavedal, da bo borba terjala mnogo žrtev in krvi. Ljudje so vedeli, da je boljše junaško umreti kot pa počasi umirati. Najboljši sinovi in hčere so prijeli za orožje, šli v gore in odtod vodili boj proti krvoločnemu fašizmu. Sovražnik se je ustil in upal, da bo partizanov zmanjkalo; zaman! Vsakega padlega je zamenjalo deset novih borcev. Nastajale so majhne enote, iz teh bataljoni in brigade. Ti odredi, povezani v močno partizansko vojsko, so se zmagovito borili do končnega zloma nemške fašistične vojske. Slovenski narod je tako pomagal uničiti tisto vojsko, ki je ropala in morila od španske meje do Volge in od Ledenege morja do afriških puščav.

Fašistična armada je uničena, ni pa uničeno strupeno seme, ki ga je sejal fašizem.

Še zahtevajo od nas žrtev, toda teh žrtev se ne bojimo. Borili se bomo do končne zmage. Ni nas strah, če nam nekateri ljudje spet grozijo z izselitvijo in nas napadajo kot na Novega leta dan v Škocijanu in 15. aprila v Celovcu. Mi vemo, kaj nas čaka pod tem soncem, ki nam danes »sije«. Vemo pa tudi, da je nekje dežela, kjer vlada svoboda. Tja hočemo in tja bomo tudi prišli. Porok za to so nam naše žrtve, ki so padle v borbi, da bi bili mi vsi svobodni. Krepi nas geslo:

»Kjer so naši grobovi, tam so naše meje!« France.

ŠT. JANŽ V ROŽU.

Več ko leto dni je od tega, ko se je končala krvava vojna s hitlerjevim fašizmom. Ta nedavna preteklost se zdi človeku pregrozna, da bi bila sploh mogoča. Pa vendar za nemške fašiste ni bilo stvari, ki bi je ne počeli. Niso poznali vesti, ki bi jih ovirala, da bi ne pobijali ljudi v taboriščih in KZ-ih. Njihovo geslo je bilo: Pobij vse, kar ne trobi v tvoj rog!

Takrat smo se tudi koroški Slovenci zavedeli svoje usode. Prijeli smo za uške, da bomo in osvobodimo svojo domovino. »V boj za svobodo, življenje!« — s temi besedami so šli naši borci v boj, s temi besedami v srcu so padli, s temi besedami se navdušujemo in korakamo naprej

še danes, ko že imamo »svobodo«. Ali je to res tista svoboda, ki smo se za njo borili? Pusta je in tuja. Niti poznati nas noče. Ogiba se nas in ima rada tiste, ki so nas preganjali in sovražili. Toda tudi te sovražnike bomo premagali in si skovali pravo svobodo, svobodo, ki so zanjo padli in umirali naši najdražji.

Spominjam se oktobrskega večera, ko sva šli s sestro v partizane. Krāsna noč je bila in mesec je sijal tako lepo, kakor da bi se tudi on poslavljaj od naju in od doma. Nisva se težko poslovili, ker nama je bilo jasno, da si lahko le z borbo priboriš svobodo in boljše življenje. Nekaj tovarišev in tovarišic naju je spremljalo. Vso pot so nama tako lepo govorili o življenju v svobodi, da sva bili obe zelo srečni. Ko smo prišli na cilj, so nam še zapeli.

Partizansko življenje je teklo naprej, prišli so hudi in dobri časi. Čez dva tedna sem morala dalje, sestra pa je ostala. Mračnega novembrskega dne je na predlog domačih izdajalcev tolpa sovražnikov in »Arbeitsdienst« napravila pohod proti nam. Prišla je čez Oranjo. Vsi razočarani so prišli na Rute, ker se jim ni posrečilo, da bi ujeli ali pobili vsaj enega »bandita«. Njih namen je bil, da pregledajo teren po Rutah in okolici, morda se je le kje še skrival kakšen »bandit«. S podporo domačih izdajalcev so vendarle nekaj našli. Kot volkovi so se od vseh strani vsuli čez naš bunker. Bombe, puške in brzostrelke so poskale. Večina tovarišev je lahko pobegnila, trije so padli na bojišču. Med temi je bila tudi moja sestra. Toda fašistom njihova smrt ni bila dovolj. Trupla so polili z bencinom in zažgali, njih ostanke po končanem delu pa še razmetali. Bunker so seveda popolnoma opleniili. Nek policist se je menda celo širokoustil, kako dober lov so imeli. Zaplenil je prstan »banditke«. — Tako so hkrati potrjevali »velikonemsko kulturo«.

Večna slava junakom, padlim za našo svobodo! Nas pa naj vzpodbuja še naprej naša bojna koračnica:

»V boj za svobodo, življenje!«

Partizanka Zinka.

GLINJE

V času modernizacije, rekordnih poletov in rekordnih hitrosti v prometu hočemo navesti mi nekaj rekordnih števil v počasnosti. Zračna črta iz Celovca do Borovelj znaša 10 km, cestna avtobusna proga 17 km in železniška proga 21 km. Ker je poštni promet v naše kraje navezan na železniški promet, bo vsakdo mislil, da smo tako srečni, da prejemo pošto prav hitro in redno. Toda čujte in strmite: »Slovenski vestnik« rabi iz Celovca navadno po več dni, preden dospe do Borovelj. Kakor smo obveščeni, dospe »Vestnik« navadno v četrtek zvečer v Celovec in bi moral biti potemtakem v petek ob 9. uri dopoldne že v Borovljah. Toda motite se. Zadnji »Vestnik« je dospel v Glinje šele po petih dneh. Tudi prejšnjih števil nismo prejeli redno, enkrat celo teden kasneje. Vsak dan beremo vse polno lepih besed v nemških listih, da uživajo Slovenci iste pravice kot drugi državljani. To je mogoče res pri plačevanju davkov, nikakor pa ne tam, kjer bi morala biti za vse enaka pravica. Poštna uprava je last države in ravno državna uprava bi morala dajati zgled in pokazati, kako bi bilo treba delati. Ali smo Slovenci res manjvredni narod? Ali so poštne znamke, kupljene za slovenski denar manj vredne? Čas je, da bi napravili konec takšnim in podobnim pojavom, ki še vedno pričajo o nacistični miselnosti in metodah. Ne v besedah, ampak v dejanjih naj se pokaže demokracija in enakopravnost.

HODIŠE

Letošnje žegnanje smo proslavili na prav slovesen način. Lepo vreme in pa novica, da bodo pri procesiji sodelovali godci iz Slovenjega Plajberka, je privabilo ogromno ljudi. Procesijo je vodil domači župnik dr. Mikula ob asistenci dveh gospodov. Tudi domača požarna bramba je bila zastopana.

Popoldne so nam gostje iz Slovenjega Plajberka v društvenem domu nudili užitek lepe in poštene zabave. Igra »Begunka« je vsem navzočim zelo ugajala. Med odmori so nam godci in pevci tako prijetno krajšali čas, da so te ure kar prehitro minile.

Pri tej priložnosti izrekamo prav prisrčno zahvalo gostom iz Slovenjega Plajberka za trud in požrtvovalnost, ker so se kljub sitnostim in zaprekam odzvali našemu povabilu. Prireditve je pokazala, da v vseh krajih naše lepe Slovenske Koroške vlada enoten duh in ena volja. Joško.

ŠMIHEL NAD PLIBERKOM

Kakšna je svoboda, ki jo Šmihelčani uživamo po dveh letih »osvoboditve«, naj vam pokažeta zaenkrat samo dva primera. Kar pomnijo naši ljudje, se še ni zgodilo, da bi bil v našem čisto slovenskem Šmihelu Nemec za župana. Sedaj pa smo morali doživeti tudi to. Značilno je tudi, da je priseljen iz Beljaka, ker v vsej naši občini niso mogli najti Nemca — domačina.

Občinski tajnik je še vedno znani slovenski krvos in nacist Rudolf Janko, ki ima izza nacistične dobe nekaj zločinov na vesti. On je tisti, ki je prejšnjega občinskega tajnika, Slovenca Krala Leona, ovadil gestapovcem, da so ga pognali v pregnanstvo. Tako je lahko zasedel tajniško mesto. Njemu tudi očitajo, da je dal zapreti naša kmeta Črnka in Poltnika. Poltnik je nato v izseljeništvu umrl. Leta 1941 je skupno z nacističnim učiteljem Loserjem prvi zasedel slovensko posojilnico. In še do danes kljub vsem »pravici« nimamo dostopa v svojo lastno hišo. Pri vsem tem pa ima ta »častivredni« mož lepo posestvo in vsega za življenje, medtem ko imamo na drugi strani zadosti zavednih protifašistov in celo vojnih pohablencev, ki bi si s tajništvom lahko služili svoj kruh.

Mislimo, da imamo obljub že čez mero, kako pa je z dejanji, nam živo pričata gornja primera. Kdo bo po vsem tem še tako lahkovoren in nespameten, da bo verjel v enakopravnost Slovencev v sedanjem okviru?

POGREB HERMANA VEDENIKA

Okrajni odbor OF za Slovensko Koroško Velikovec sporoča vsem tovarišem in tovarišicam, da je dne 26. avgusta umrl v celovški bolnišnici po trimesečni mučni bolezni tov. Herman Vedenik, tajnik občinskega odbora OF za Slovensko Koroško Šmarjeta—Važenberk.

Tovariš Vedenik je bil zelo požrtvovalen v svojem narodnem delu in je izpolnjeval vestno svoje dolžnosti kot tajnik občinskega odbora OF. Le škoda, da mu usoda ni dopustila, da bi doživel tisti čas, ko bo rodilo njegovo delo obilen sad — ko pride tudi k nam svoboda, ki jo je težko pričakoval.

Pogreb rajnega tovariša je bil v petek 38. avgusta na pokopališču v Šmarjeti pri Velikovcu. Obilna udeležba na pogrebu je jasno pokazala, kako priljubljen je bil tov. Vedenik in to ne le v domači občini, temveč po vsej okolici, kjer so ga poznali.

Župnik Holmar iz Zelinj je vodil pogreb mesto šmarješkega župnika Pavla Zablatnika, ki je trenutno v bolnišnici.

V svojem poslovnem govoru je župnik Holmar orisal življenjsko pot rajnega tovariša, ki je bila težka in na-

porna, a jo je kljub temu prehodil z veliko požrtvovalnostjo. Svoj nagon vor je zaključil z besedami: »Ostale zvest temu, kar ga je bila naučila njegova slovenska mati.«

V imenu Pokrajinskega odbora OF in Okrajnega odbora OF Velikovec se je poslovil od rajnega tajnika Okrajnega odbora tov. Janko Urank. V svojem govoru je izrekel priznanje tovarišu Vedeniku za njegovo požrtvovalno delo in za vestno izpolnjevanje dolžnosti, ki so mu bile naložene kot funkcionarju Osvobodilne fronte. Daje mu ožigosal vse tiste, ki ga še sedaj, ko je že mrtev, hočejo žaliti in govorijo, »da je zopet en bandit manj« in »da naj jih še več pogine« itd. Svoja izvajanja je zaključil z zagotovilom, da bomo nadaljevali delo umrlega tovariša in s tem borbo za naše narodne pravice vestno in vztrajno do zmage — do priključitve k Jugoslaviji.

BELJAK

Kot naročnik »Slovenskega vestnika« vam pošiljam lepe pozdrave; a ne samo vam, temveč tudi vsem našim zvestim, zavednim čitateljem. Obenem izrekam zahvalo za vaš trud in delo, s katerim ste končno zmagali in ustregli našim željam po slovenskem listu. Takoj od začetka smo dobili tudi v beljaški okolici naš list. Če govorim iz srca, lahko ponovno poudarim besedo »naš list«. Štiri leta nismo imeli svojega lista. Ko pa je prišel dan svobode, dan osvobojenja izpod nacističnega jarma, smo zaman čakali leto dni na našo tiskano besedo. Danes pa, ko leži pred nami na mizi, smo ponosni. »Slovenski vestnik« naj nam bo vodnik našega življenja. Naj bo gost v vsaki hiši, v vsakem obratu in vsakem uradu!

Slovenski delavec! Mnogo težav si moral prestati. Nikogar nisi imel, da bi te tolažil. Bil si zapuščen. Danes pa pokaži, kaj si, kaj ti pomeni slovenska beseda. Ni se ti treba sramovati, da si sin slovenske matere, list slovenskega drevesa.

Tudi zate, slovensko dekle, naj velja isto! Pokaži, da ljubiš svojo zemljo, svojo domovino! Tvoja štiriletna borba za pravico naj ti prinese mnogo uspeha. Čitaj »Slovenski vestnik« z veseljem, ker tudi zate je mnogo poučnega v njem. Ivan.

ŠT. RUPERT PRI VELIKOVCU

V nedeljo 15. septembra so ob treh popoldne gostovali igralci iz Pliberka z »Miklovo Zalo« v telovadnici šolskih sester. Oder in dvorana sta bila lepo okrašena z venc in napis. Udeležba je bila zelo številna, saj je prišlo vsega skupaj okoli 600 ljudi, tako na primer iz Djekš, Rude, Kerčanj, Grebinja, Šmarjete in drugod. Dvorana je bila napolnjena do zadnjega kotička.

V pozdravnem nagovoru je član PO OF za Slovensko Koroško tov. Tone Jelen naglasil pomen igre »Miklove Zale«. Med odmori je pel pevski zbor iz Pliberka pod vodstvom tov. Folteja Hartmanna. Ob koncu se je tov. Jelen zahvalil vsem navzočim. Prireditve se je zaključila s petjem pesmi »Hej, Slovani«.

Igralci — gostje iz Pliberka — so zelo dobro igrali in pokazali mnogo požrtvovalnosti in sposobnosti. Ljudstvo je navdušeno izražalo željo, da bi imelo še večkrat priložnost obiskati take kulturne prireditve.

DOBRLA VAS

Dne 29. septembra bo v Dobrli vasi sestanek Kmečke zveze. Izvolili bomo tudi krajevni odbor. Sestanek se prične ob pol desetih dopoldne. Na sestanku se bo obravnavalo o namenu in nalogah Kmečke zveze.

POPRAVEK

V 13. številki »Slovenskega vestnika« se nam je vrnila v članku »Setev ozimne je pred durmi« tiskovna napaka. Osmi odstavek tega članka se torej pravilno glasi:

»Napredni češki poljedelci nas sicer učijo, da žito nikakor ne smemo gnojiti s hlevskim gnojem, marveč damo tega v prvi vrsti le okopaninam in travniščem, žitu pa gnojimo predvsem le s fosforjevimi in kalijevimi umetnimi gnojili.«

OBISK DOMA

Kadarkoli pridem v našo lepo koroško deželo, vselej znova občudujem prelesto lepoto te zemlje, ki ji ni para na svetu. Neznanska mehko je v tej pokrajini, človeku se zdi, kot bi bila pregrnjena z žametnimi preprogrami. Ali je potem čudno, da je tudi ljudstvo, ki prebiva stoletja tod, v svoji duši nekam mehko in upogljivo. Ko se pogovarjam z našimi ljudmi na vasi, se mi večkrat pripeti, da naletim na neko tujo govorico in tuje misli. To me preseneča in začnem razmišljati o vzrokih. Končno se dokopljem do prepričanja, da je temu vzrok — pomanjkanje zaupanja vase, pomanjkanje samozavesti. Ti zapostavljeni ljudje nikdar niso imeli prilžnosti, da bi spoznali kulturno bogastvo svojega naroda; vse od otroka pa v živo starost so jih prepričevali o tem, da je vse, kar je velikega na svetu, samo nemško — Slovenci pa itak ničesar nimajo, ne kulture in ne svoje zgodovinske preteklosti. In tako se dogaja, da marsikateri naš človek počasi vendar klone in začne sam verjeti: Saj res kar je tujega, je boljše kot domače blago pa naj bo tem stvaritev rok ali stvaritev duha.

Hudo je, kadar človeku upade pogum in zgubi zaupanje v samega sebe. Nič drugače ni, kadar izgubiš zaupanje v svoj narod. V tistem trenutku si stopil na nevarno pot, ki le prepo gosto pripelje v narodno izdajstvo.

Bili so časi, ko smo radi iskali svoje vzore pri drugih narodih. Več ali manj je to usoda vsakega naroda v razvoju. Danes nam pa zares ni treba več iskati svojih vzorov pri tujcih. Težko bo najti v vsej zgodovini narod, ki bi pokazal več požrtvovalnosti in več junaštva v borbi za svojo svobodo kot slovensko ljudstvo. Ob vsem trpljenju in preganjanju pa se to ljudstvo nikdar ni spozabilo, da bi tepalo pravice sosedu. Nasprotno, v tistem trenutku, ko se je sosed zavedel svojih krivic, jih skesano priznal in pokazal pošteno voljo, da jih popravi, tisti trenutek je slovensko ljudstvo prožilo bratsko roko v skupni borbi za človečanske pravice, ki jih priznava vsem narodom sveta brez razlike. Kdaj ste srečali drugod to veličino duha? Pri Nemcih? Ne! Odkar obstoja pojem naroda, so z njim skušali uresničiti samo imperialistična pože-

lenja ozke plasti oblastnikov in motgovcev, z zlorabo nacionalne zavesti pa se jim je posrečilo ta imperialistična poželenja prenesti na široke množice in jih spraviti do klanja v znamenju požrešnosti močnejšega.

Slovenski narod in z njim vsi jugoslovanski narodi niso zapadli niti strasti maščevanja niti brezumju samopoveličevanja. Ne navdušujejo se za to, da bi živeli od suženjskega dela drugih narodov, sami hočejo graditi svoje blagostanje — zato pa odločno in brezpogojno zahtevajo svojo svobodo. In te svobode si ne bodo pustili vzeti nikdar.

Kako je po vsem tem z nami, koro-

Mladina Slovenske Koroške hoče pomagati pri gradnji nove proge Brčko-Banoviči

Mladina Slovenske Koroške kaže z vsakim dnem več zanimanja za delo na svetovno znani »mladinski progi« Brčko-Banoviči. Vsak dan prihajajo nove prijave, ki dokazujejo, kako globoko je že prodrla v mladino Slovenske Koroške zavest o usodni povezanosti z mladino Jugoslavije in misel o bratstvu mladine vsega sveta. Slava o »mladinski progi« je dospela v vsako slovensko vas in izzvala pri mladini nepopisno delovno navdušenje ter trden sklep, da odide utrjevati bratstvo in enotnost mladine Jugoslavije in vsega sveta.

Druga skupina mladinskih delovnih brigad na mladinski progi Brčko-Banoviči je štela, kakor poročajo, 29.536 mladincev in mladink, od teh je bilo 1.147 mladincev in mladink iz inozem-

škimi Slovenci? Ali imamo po vseh zgodovinskih izkušnjah, predvsem pa po izkušnjah zadnjih let še razlog, da iščemo svoje vzore pri tujcih? Ali bi ne bil čas, da tudi nas končno zajame ogenj ustvarjalne samozavesti, da se znebimo vseh hlapčevskih potez in z enako odločnostjo kot ves slovenski narod zahtevamo zase vso svojo pravico? Ne verjamemo več drobtinam, ki nam jih obetajo — to so kot kroglice strupenega mamila, ki ustvarjajo navidezno utvaro (iluzijo) svobode in enakopravnosti, v resnici pa zamorijo živ organizem, da pogine. Ne čakajmo samo pomoči od drugih! V nas samih so skrite neznanske sile, treba jih je le sprostiti. In sprostiti jih bomo tedaj, kadar bomo popolnoma enotni sami med seboj in hkrati z vsem slovenskim narodom. Milan Scharwitzl.

stva. Skupno število vseh doslej na mladinski progi zaposlenih mladincev in mladink znaša več ko 60 tisoč.

Mladina Slovenske Koroške je že vložila prošnjo za potno dovoljenje. Doslej se je prijaviло več ko 200 mladincev in mladink iz vseh krajev Slovenske Koroške. Lepo število nas je že. To bo slovenska koroška mladinska brigada na progi Brčko-Banoviči.

Vendar pa se pojavljajo težave, ker oblasti ne kažejo resne volje, da bi izdale potno dovoljenje. Če bi se to zgodilo, bi bilo takšno ravnanje vsekakor velika sramota za demokratično Avstrijo, ki gotovo ve, da je bilo celo mladini drugih celin dovoljeno delo na »mladinski progi«, kjer se kuje bratstvo mladine vsega sveta.

DESETLETNICA SMRTI MIHEJA HABIIHA

V nedeljo 15. septembra je bila ob treh popoldne v Hodišah proslava ob obletnici smrti Miheja Habiiha, ki se je je udeležilo okoli 300 ljudi iz okoliških vasi. Sodeloval je pevski zbor iz Št. Ilja pod vodstvom Pavla Kernjaka. Dr. Tischler, predsednik Slovenske prosvetne zveze, je govoril o Miheju Habiihu kot prosvetašu, pevcu in žrtvi avstrofašizma, ki je padel pobit s koli 13. septembra 1936. Nadaljnji govornik dr. Luka Sienčnik je spregovoril o Miheju Habiihu kot prvem umornem borcu za pravice koroških Slovencev, žrtvi Maier-Kaibitscheve poli-

tike v prvi dobi fašizma in nacizma, o prosvetnem delavcu in prvoborniku v borbi, ki traja še danes in bo trajala tako dolgo, dokler ne bodo prišli koroški Slovenci do svojih pravic. Iz društvenega doma je korakala množica skupaj na grob Miheja Habiiha. Nato so zastopniki POOF-a, Slovenske prosvetne zveze, AFŽ za Slovensko Koroško in hodiškega prosvetnega društva »Zvezda« položili vence na grob. Združeni pevski zbori iz Hodiš, Škofič in Št. Ilja so pa zapeli žalostin-ko »Vigred se povrne...«

OBSOJEN, KER JE GOVORIL NA GROBU TOVARISICE

Kakor poročajo iz Celovca, je 13. tega meseca obsodilo britansko vojaško sodišče deželnega poslanca Kazianka pogojno na dvanajst mesecev zapora. Obsojen je bil zaradi govora, ki ga je imel pri pogrebu slovenske borke za svobodo — Amalijske Oračje-Tatjane v Železni Kapli. V nasprotju z ustavnimi določili je bil obsojen deželni poslanec, ne da bi prejel deželni zbor zahtevo za razveljavljenje njegove imunitete.

Deželni poslanec tov. Kazianka spada med najbolj hrabre prvobornike za svobodo in neodvisnost proti fašizmu in reakciji. Stara, reakcionarna kraljevska Jugoslavija ga je obsodila na štiri leta ječe. Ko so gospodarili nacisti, je organiziral partizansko gibanje na Koroškem ter ga je zato nacistično sodišče v Salzburgu leta 1944 obsodilo na šest let zapora. Poslan je bil v koncentracijsko taborišče Buchenwald in odtod v taborišče uničenja »Dora«, kjer ga je le polom nacizma rešil smrti. Ravnanje britanskih vojaških oblasti zadene potemtakem enega najboljših in najpogumnejših borcev proti fašizmu. Pri teh okoliščinah ni neumestno vprašanje, ali je to ravnanje britanskih vojaških oblasti v skladu z navodili britanske vlade in kakšne namene ima. Kako naj spravimo v sklad dejstvo, da britansko vojaško sodišče lahko sodi avstrijskega poslanca? (Po »Oesterreichische Volksstimme«)

TERORISTIČNI NAPAD NA ZAVEDNEGA SLOVENCA

V nedeljo 15. septembra zvečer je v gostilni Pirov v Mokrijah skupina nacistov pod vodstvom bivšega SS-ovca Johanna Dürnwirtha brez povoda napadla znanega protifašista, koroškega Slovenca Jakeja Potočnika, ki je bil tudi leto dni partizan, ter ga močno pretepla.

Teroristični napad organiziranih fašističnih skupin na koroške Slovence so z vsaki mdnem pogostejši. Vzrok temu je nacistična žandarmerija na Koroškem, ki štiti fašistične elemente. Prav tako tudi druge avstrijske oblasti ne ukrenejo ničesar proti nacistom. Za omenjenega bivšega SS-ovca Dürnwirtha je značilno, da je pred kratkim javno izjavil: »Če bi se začela vojna proti Rusiji, bi se takoj za deset let prostovoljno javil.«

KOROŠKA V BORBI

Upoštevajte, kaj je narod doprinesel za svobodo

Iz spomenice, ki jo je Pokrajinski odbor Osobodilne fronte za Slovensko Koroško poslal Zavezniškemu kontrolnemu svetu na Dunaju dne 25. januarja 1946, navajamo:

»Izkušnje, ki so jih imeli koroški Slovenci v dobi od osvoboditve pa do danes, nas silijo k sledečim ugotovitvam:

1. Politične metode koroške deželne vlade nasproti koroškim Slovincem so v svojem bistvu nadaljevanje nacistične pangermanske politike v smislu starega imperialističnega boj-nega klica o »svobodni in nedeljeni Koroški«.

2. Še vedno se nadaljuje uničevanje koroških Slovencev in usmerja upravljanje Slovenske Koroške po že izhujenih poteh bivšega ilegalnega namestnika Gauleiterja Koroške, SS-Standartenführerja Maier-Kaibitscha in njegovega Heimabunda in nadaljuje njegovo delo prav tam, kjer je prenehalo pred priključitvijo Avstrije k Nemčiji. Na ta način se z dejanji dokazuje zveza nacističnega režima s sedanjo oblastjo na Koroškem.

3. Ves varnostni aparat na Koroškem je tako prepojen z nacističnimi elementi in sovražno razpoloženostjo do zavednih Slovencev, da se slovensko ljudstvo na Koroškem ne počuti več varno na svoji zemlji.

4. Omogoča se, da domači nacisti in pobegli vojni zločinci iz Jugoslavije in Madžarske z odobravanjem in tihim dovoljenjem sedanjih oblastnikov napadajo Slovence in prirejajo proti njim hrupne demonstracije, kakor so dne 25. in 26. novembra v Svecih, v Škofičah, Logi vasi, Št. Ilju, Slovenjem Plajberku in 1. januarja 1946 v Škocijanu v Podjuni.

5. Nacističnih zločincev na Koroškem ne preganjajo, pač pa so začeli preganjati slovenske koroške borce proti nacizmu.

6. Sedanji režim na Koroškem preprečuje tudi vzpostavitev Slovenske prosvetne zveze in njenih prosvetnih organizacij ter tako onemogoča razmah v slovenskem kulturnem in prosvetnem delu.

7. Prav tako se preprečuje ožvitev Zadrugne zveze in slovenskih zadrug ter povzroča gospodarsko odvisnost koroških Slovencev. Že samo z izseljevanjem so utrpeli Slovenci 2 in pol milijona šilingov škode, medtem ko so se njihovi nacistični sosedje okoristili s slovenskim imetjem.

8. Na ozemlju Slovenske Koroške je še vedno kader nacističnih učiteljev, ki so se svoj čas odlikovali v gonji proti Slovincem. Dokler vlada tako stanje, ni mogoče pričakovati izboljšanja v koroškem dvojezičnem

šolstvu ne glede na odredbe deželne vlade.

9. Nacistična miselnost koroških oblastnikov se posebno očitno izraža v tem, da:

a) ne priznavajo koroškim Slovincem njihovega doprinosu v borbi proti nacizmu,

b) v Slovincih gledajo manjvredne državljane in jih na vse mogoče načine zapostavljajo ter jim kratijo najosnovnejše demokratične pravice,

c) Slovincem neprenehoma grozijo z izseljevanjem in drugimi nasilstvi,

d) petminutno vsakodnevno oddajo na celovškem radiu smatrajo kot posebno ugodnost koroškim Slovincem, medtem ko Slovenci občutijo tako ravnanje kot podcenjevanje in poniževanje,

e) v drobtinici, ki jo je nudila koroška deželna vlada z odredbo o dvojezičnih šolah, vidijo epohalen napredek šolskega vprašanja na Koroškem, pri tem pa ne vidijo, da je pot k resničnemu napredku tako zastavljena s starimi krivicami, da bi jo bilo mogoče odpreti samo z najbolj odločnimi merami,

f) iz okolnosti, da se jim je z manevri posrečilo, da koroškim Slovincem kot samostojni enoti onemogočijo udeležbo pri volitvah, izvajajo že nesmiselno posledico, da so Slovenci s tem prenehali obstojati.

10. Koroški oblastniki so se spozabili tako daleč, da so v okviru deželne vlade pod naslovom manjšinskega referata oživili delo Maier-Kaibitschevega Heimabunda in skušajo s pomočjo vlad. svetnika Čefarina ustanoviti »Zvezo avstrijskih Slovencev«, v katero so uradno povabili ljudi, ki naj

bi bili na zunaj zastopniki koroških Slovencev, v resnici pa zagovorniki Maier-Kaibitscheve in s tem Rainerjeve politike na Koroškem. Istočasno pa so uradno ukinili slovensko zastopstvo pri koroški deželni vladi.

Ob tem stanju stvari se »Osobodilna fronta za Slovensko Koroško« kot organizator borbe na Koroškem proti nacizmu in edini predstavnik koroških Slovencev obrača na Zavezniški kontrolni svet za Avstrijo s prošnjo, da na podlagi priloženih dokumentov in v zvezi s prvo spomenico koroških Slovencev Zavezniškemu kontrolnemu svetu z dne 30. avgusta 1945 prouči položaj slovenskega ljudstva na Koroškem. Koroški Slovenci so se kot edina strnjena skupina v mesecih bivšega rajha, torej tudi v mejah Avstrije, zoperstavili nacizmu in njegovemu nasilju z orožjem v roki in so prepričani, da so si v dve in polletnem oboroženem boju pridobili pravico do demokratičnih svobod, ki vsebujejo tudi pravico do združitve z matičnim narodom v Jugoslaviji.

»Osobodilna fronta za Slovensko Koroško« kot predstavnica boreče se Koroške prosi Zavezniški kontrolni svet, da se tudi v primeru koroških Slovencev spoštuje načelo, proglašeno na moskovski konferenci v zvezi s slovesnim zagotovilo o obnovitvi Avstrije, da se bo pri dokončni ureditvi upoštevalo, koliko je narod sam doprinesel k svoji osvoboditvi. V zvezi s tem zahtevamo, da Zavezniški kontrolni svet zagotovi in omogoči, da bodo odgovorne oblasti nepristransko izpolnjevale obveznosti nasproti slovenskemu narodu na Koroškem.

F. Bevk o Osvobodilni fronti in veri

V naslednjem prinašamo odstavke iz brošure »Slovenski duhovniki in politiki o Osvobodilni fronti in veri«, ki je izšla v poletju 1944. Razgovore je zapisala Marija Vilfanova.

Težko bi med nami našel človeka, ki je bolj občutil krivice, storjene na Primorskem v dvajsetih letih fašistične okupacije, ki bi z večjo navezovanostjo sledil borbam, ki danes divjajo po primorski zemlji, kot tovariš France Bevk, predsednik Narodnega Osvobodilnega Odbora za Slovensko Primorje. V vseh razgovorih daje čutiti, da Osvobodilna fronta ustvarja vse, za kar je trpel v italijanskih ječah in internacijah, za kar je vztrajal na rodni primorski zemlji kljub fašističnemu terorju.

V knjigi »Kaplan Martin Čedrmac« si postavil lik duhovnika, v katerem je prav zatiranje slovensčine v Cerkvi rodilo tudi narodni upor. Čedrmac je v enem gotovo simbol primorskega duhovnika namreč v tem, da se v usodnem trenutku ni obotavljal tvegati sebe za veliko stvar.

Naj Ti povem: Sprva sem hotel orisati primorskega duhovnika v boju za slovenski jezik v cerkvi: Imel sem že obširen osnutek, a sem ga potem zavrgel. Prenesel sem dejanje v Beneško Slovenijo, kjer so fašisti v tistem sporazumu s cerkvenimi oblastmi kljub lojalnosti prebivalstva kratko malo prepovedali slovenske pridige, molitev in petje. Tu se mi je nudilo več in tragičnejših zapletkov, snov je bila hvaležnejša za umetniško oblikovanje. Javnost sem hotel opozoriti na ta skrajni kot naše domovine, imel pa sem pri pisanju zmeraj pred očmi tudi tiste zavedne in pogumne primorske duhovnike, ki so se dosledno in do kraja, tudi za ceno osebnih žrtev, borili za pravice slovenskega jezika. Saj so bili mnogi izmed njih zaradi svoje odločnosti in nepopustljivosti obsojeni na več let konfinacije, ali pa so bili drugače preganjani. Če bi teh duhovnikov in njihovega junaškega odpora ne bilo, bi nas bila morda že pred to vojno zadela usoda Beneških Slovencev. Tako pa nam je bila ohranjena slovensčina vsaj v cerkvah, kjer edino je zadnji čas še imela zatočišče, razen v družinah.

Ali je primorska duhovščina pravilno razumela veliki pomen našega gibanja, posebno za Slovensko Primorje? Kako ga je sprejela?

Po večini z odobravanjem, kakor ga je sprejel vsak pošten in rodoljuben Primorec, ki mu je po razsulu stare Jugoslavije postalo jasno, da se moramo v naporu za osvobodjenje zanesti le na svoje lastne sile. Bili so sicer tudi primorski duhovniki že po svoji tradiciji bolj ali manj vneti pristaši vladajoče stranke v Sloveniji, vendar niso mogli odobravati sodelovanja njenih voditeljev z okupatorji, ker je to vzbujalo splošen odpor ljudstva in se ni skladalo z njihovo živo narodno zavednostjo. Odobravali so svobodoljubna načela Osvobodilne fronte, le redki med njimi so bili tihi ali odkriti

(Nadaljevanje s 3. strani)

Dokumenti in pričevanja iz procesa proti Rupniku in soobtožencem

prsih. Dr. Krivic je bil očitno zaradi nekega dogodka v Mostah silno razkačen in je grozil, da bodo danes ubili vsakega komunisto, ki jim bo prišel v roke. Dr. Krivic je bil tako tegoten, da jo je sam vlekel za lase, jo butal z glavo v zid in pehal iz kota v kot. Agenti so jo topli z jermeni in gumijevkami. Ker je preveč kričala, so ji zamašili usta in glasno navili radio. Naštela je do 200 udarcev. Ker je močno krvavela iz ust, nosa in ušes, so napravili kratek odmor s pripombo, naj se ji najprej kri ocedi. Potem so jo zopet zavalili na zaboj in jo začeli znova pretepali ter jo obšipati s takimi psokami, kakršnih — kakor pravi v svoji izjavi — nikdar ni slišala niti od najbolj pokvarjenih in nizkotnih ljudi, ter pripominja v svoji izjavi, da so te psokve prihajale iz ust katoliških intelektualcev, ki jih je vyzgajal vojni zločinec škof Rožman.

nasprotniki narodnega upora, ali pa so preradi nasedali glasovom iz inozemstva, ki so begali duhove z udobnim stališčem čakanja. Lepo število pa jih je bilo, ki so šli z ljudstvom, se brez pridržkov pridružili osvobodilnemu gibanju in mu nudili moralno in materialno pomoč. Poznamo primere, ko so naši ranjeni borci našli topel sprejem in varno zatočišče prav v nekaterih župniščih. In kar je poglavito: vsak poizkus ustvaritve bele garde na Primorskem se je zrušil, prav po enodušnem odporu naše duhovščine.

In po polomu Italije? Kako je Primorska duhovščina sprejela našo narodno oblast?

Tisti duhovniki — kakih pet po številu — ki so se iz nasprotja do Osvobodilne fronte spozabili tako zelo, da so sodelovali s fašisti, so ob polomu iz strahu pred ljudsko sodbo hkrati z zatiranci pobegnili iz svojih vasi in se zatekli v varstvo Nemcev. Omahljivci, ki so radi prisluškovali glasovom z inozemstva, pa je potegnili za seboj že navdušenje ljudstva. Primorski duhovniki so se v tistih dneh polnoštevilno udeležili naših mitingov in opravljali dušnopastirsko službo v naših bolnišnicah in na fronti. Bili so zvesti naši narodni oblasti, kakor je tudi ta radevolje upoštevala vse njihove upravičene želje. Naj navedem za primer samo, kako so partizani omogočili frančiškanom na Sv. Gori pri Gorici, da so čudodelno podobo Mater božje prepeljali na varno. Tisti duhovniki, ki so bili že prej dolžno na naši strani, so nam vneto pomagali pri gradnji in utrditvi naše narodne oblasti. Delali so in še danes uspešno in požrtvovalno delajo v raznih NOO in v odborih OF, mnogi izmed njih pa zaradi pomanjkanja učitelstva poučujejo na naših šolah.

Ali se je švabobrancem v njihovem naporu, da zlomijo borbeno enotnost slovenskega naroda, posrečilo odtegniti primorsko duhovščino od osvobodilnega gibanja?

Kritični trenutki so zmerom najboljše merilo za zvestobo ljudi do kake ideje. Silovit nemški vdor v našo deželo lanske jeseni je zopet presejal duhovniške vrste. Tisti, ki so bili spočetka z nami, so nam ostali zvesti do konca, njihove vrste so se še pomnožile. Največji omahljivci so se iz trahu pred žrtvami zopet umaknili v ozadje. Pojav švabobranstva na splošno ni zbežal duhov, ljudstvo je te narodne izdajalce sprejelo z zaničevanjem, velika večina duhovnikov pa je odločno odklonila njihovo ponudbo za sodelovanje. Sprejela jo je le tista peščica, ki je že prej sodelovala s fašisti, in nekateri redki, ki so bili naši tihi nasprotniki in so šele v varstvu Nemcev in švabobrancev pokazali svoj pravi obraz. Le ti ponekod s svojim moralnim vplivom zavajajo politično nezrele ljudi in pomagajo sovražniku.

Kaj pa primorsko ljudstvo? Kakšen je njegov odnos do duhovščine, ki odpada od svojega naroda? Kakšen do tistih pravih duhovnikov, ki so ostali resnično zvesti svojemu prepričanju, s tem da so ostali zvesti tudi svojemu narodu?

Primorsko ljudstvo je pobožno, a z ostrim čutom za narodne koristi od klanja vsakogar, ki se združi s sovražnikom, pa naj bo to tudi duhovnik. Nič bolje kot izdajalec, ki so morali po zlomu Italije pobegniti pred upravičeno jezo ljudi, se ne bo godilo tudi današnjim pokroviteljem švabobrancev. Zasledoval jih bo poleg tega tudi srd zapeljancev, ko se tem odprejo oči. Tisti duhovniki pa, ki so se zavedali svojega visokega poslanstva ljubezni, ki se niso dali zavesti od političnih strasti in od žeje po oblasti ter so s svojim modrim vedenjem preprečili bratomorni boj, uživajo vso ljubezen in spoštovanje ljudstva. Zvesti Bogu, so ostali zvesti tudi narodu, s katerim so se trdno povezali v dolgoletnem boju za narodne in demokratične pravice in bodo zato z njim vred deležni vseh velikih pridobitev.

Poudarjam pa, da pravilna orientacija večine te primorske duhovščine v prvih razdobijih osvobodilnega boja še ni rešila pred vsemi skušnjavami. Mnogi med njimi so nagjeni k politiki sredinstva, ki jo vnaša švabobranstvo, ker mu je spodletel direkten napad. Vsi pa vemo, da politika sredinstva ni nič drugega kot podpora beli gardi. Sredinstvo je torej najtežja preizkušnja za primorsko duhovščino. Če bi se mu vdala v večjem številu, bi lahko napravila ves kapital, ki ga ima doslej. Možno je samo dvoje: ali si z narodom ali proti narodu, kdor je z narodom, je z Osvobodilno fronto.

Ti si predstavnik tiste skupine intelektualcev, ki ni pripadala nobeni predvojni stranki, ki je bila ponosna na svojo neodvisnost od političnega dogajanja. Takoj, ko si prišel iz zapor, si se navdušeno pridružil Osvobodilni fronti, kateri švabobranska propaganda očita, da ni vsenarodna fronta, ampak »tiranija komunistične stranke«. Kaj si kdaj čutil, da bi kdorkoli v Osvobodilni fronti nasprotoval Tvojemu odnosu do svobode prepričanja?

Uspeh agrarne reforme v sovjetski coni Nemčije

Ni jih veliko, ki bi znali preceniti, kolikšnega gospodarskega, socialnega in političnega pomena je bila agrarna reforma v sovjetski zasedbeni coni Nemčije. Kmalu po zlomu hitlerjevega fašizma se je med protifašističnimi skupinami v Nemčiji porodila zamisel širokogrudne agrarne reforme. Ta ni bila potrebna samo zaradi tega, da bi se nemškemu junkerstvu odvzele gnotne osnove, ampak tudi zaradi nepovoljnega stanja v nemškem kmetijstvu po vojni. Potrebni so bili odločni ukrepi, da bi se rešilo vprašanje ljudske prehrane. Položaj se je zapletal še s tem, da je bilo na tisoče družin preseljenih iz vzhodne Evrope v Nemčijo.

Načrt agrarne reforme, ki so ga izdelali komunisti in socialisti, je užival podporo tako širokih množic v mestu in na deželi, da tudi obema drugima nemškima strankama ni preostalo ničesar drugega, kot da sprejmeta te predloge.

V septembru 1945 se je začela nova doba za Nemčijo. 3. septembra je pokrajinska uprava na Saškem sprejela zakon o agrarni reformi. V tem zakonu je bil socialni, politični in gospodarski pomen agrarne reforme označen kot najvažnejši pogoj za demokratično preobnovo Nemčije in za njen bodoči gospodarski razmah.

Kakšna je prav za prav odredba, ki tvori podlago za to veliko agrarno reformo v Vzhodni Nemčiji?

Po tem zakonu se ne glede na velikost gospodarstva zaplenjujejo: vsa posestva vojnih zločincev in vojnih krivcev, vodij in funkcionarjev Hitlerjeve stranke in drugih fašističnih organizacij; dalje vsa gospodarska posestva nekdanjih junkerjev z nad 100 ha zemlje skupno s stavbami in z vsem živim in mrtvim inventarjem. Razdeliti se mora tudi vsa državna zemlja, razen če služi znanstvenemu raziskovanju. Posest mestnih samouprav, podeželskih občin, zadrug in cerkvenih ustanov ostane nedotaknjena.

Zemljo razdeljujejo na skupščinah kmetov, ki nimajo zemlje ali pa je imajo premalo, na predlog posebnih vaških komišij, ki so bile postavljene v ta namen. Izvzeta je samo zemlja, ki bo služila za vzorna gospodarstva in druge važne namene. Zemljo dobijo kmetje, ki imajo manj kot 5 ha posesti, poleg tega poljedelski delavci in preseljenci. Razen zemlje dobijo najbolj revni kmetje tudi preprosto poljedelsko orodje in vprežno živino. Traktorje, mlatilnice, kosilnice in druge poljedelske stroje pa prevzamejo kmečki odbori za medsebojno pomoč, ki ustanavljajo postaje za posojanje. Kmetje odplačujejo zemljo na obroke v desetih do dvajsetih letih. Velikost plačilnih obrokov se določa na podlagi letine, pri tem se računa 1000 do 1500 kg pridelka rži na ha. Gospodarstev, ki so nastala z agrarno reformo, ni mogoče ne deliti, ne prodajati in ne dajati v najem.

Kleveta naših nasprotnikov, ki jo navajaš, me niti malo ni ovirala, da bi se ne bil pridružil Osvobodilni fronti. Bil sem uverjen do dna duše, da bi se tako mogočno vsenarodno gibanje ne bilo moglo razviti, da ni bila posameznikom zagotovljena svoboda vesti in prepričanja. In se nisem varal. To, kar doživljam, presega moja pričakovanja. Deseti mesec sem v partizanih, a ves ta čas nisem slišal niti besede — poudarjam: niti besede! —, ki bi mogla žaliti čustvovanje ali prepričanje kogarkoli. Tega ne bi mogel mirno trditi o družbi izven Osvobodilne fronte. Vsakomur izmed nas, naj bo kateragokoli političnega prepričanja ali svetovnega nazora, je dana polna možnost osebnega razvoja in udejstvovanja. Družni nas nesebični ljubezen do naroda, skupni napor in boji so vse skupine za vedno povezali v tesno tovarštvo in prijateljstvo.

S svojo predanostjo stvari, s svojo pripravljenostjo pomagati pri tisku, pri prosveti, kjerkoli prilike zahtevajo, nam je tovariš Bevk vzgled osvobodilni borbi predanega intelektualca.

V decembru preteklega leta je bila v ruski coni Nemčije agrarna reforma v glavnem končana. Po dosedanjih podatkih osrednje uprave za kmečko in gozdno gospodarstvo je bilo do 20. novembra razdeljenih 7000 veleposestev s skupno površino 1.648.898 hektarov, med temi 350.000 hektarov gozda. Zemljo je dobilo 59.200 kmetov, ki so imeli premalo zemlje, in 157.823 kmetov brez zemlje, oziroma poljedelskih delavcev; poleg tega še 64.130 preseljenec. Nekaj zemlje so pridržali za pokusna gospodarstva in za preseljence, ki bodo še prišli iz raznih dežel.

Brez pretiravanja lahko trdimo, da je razdelitev veleposestev v ruski coni Nemčije za demokratično preobnovo Nemčije in za njen bodoči razvoj tako velikega pomena, da je mnogo majhnih duhov danes še ne more oceniti. Najbrž se ne bomo zmotili, če pričakujemo, da bo ta reforma naletela na odziv tudi pri demokratih in naprednih slojih v drugih conah Nemčije. Kajti kjer je doslej veleposest ostala nedotaknjena, pomeni resno oviro pri iztrebljenju ostankov hitlerjevega fašizma.

5. januarja 1946 je pisal angleški list »New Statesman and Nation«: »V zvezi s čiščenjem nacističnih uradnikov in podjetnikov se z agrarno reformo najbolj učinkovito odstranjuje tisti družbeni razred, v katerem je imel nacizem najgloblje korenine.«

Dalje pravi omenjeni list, da je politika v sovjetski coni bolj umestna kakor v angleški, kajti angleška pelje do tega, da ostajajo nacisti na oblasti.

Dopisnik »Manchester Guardian« je napisal o dosedanjih uspehih agrarne reforme v Nemčiji:

»Agrarno reformo Nemci v splošnem odobravajo... Rusi so na ta način pridobili široke sloje prebivalstva, ki so jim neverjetno hvaležni in trdno odločeni, da se v vsakem primeru uprejo povrnitvi sarega sistema.«

Čiščenje nacizma v Vzhodni Nemčiji, torej v ruski coni, se ni izvajalo na ta način, da bi mogoče male obešali in velike izpuščali. Nasprotno; s širokogrudno agrarno reformo in z dosledno razlastitvijo nacistične posesti je bila odvzeta fašizmu vsaka gospodarska podlaga. Bilo bi napačno, če bi rusko cono Nemčije opisovali kot pravično deželo. Vojna in z njo zvezane posledice so tudi Vzhodni Nemčiji zadale globoke rane. Toda zdravljenje teh ran je tu drugačno kot v drugih pokrajinah. Jasno je, da se z obliži in provizoričnimi obvezami za trajno ne da pomagati in da se s tem dosežejo samo navidezni uspehi. Zaradi tega se tam, kjer je bilo potrebno, niso ustrašili tudi ne resnejših operacij. Mogoče tak način tu in tam povzroča krajevne bolečine. Toda na vse zadnje bo telo ozdravelo in to v našem primeru ruska zasedbena cona Nemčije — Brandenburška, Meklenburška, Pomorjanska, Turingijska in Saška.

K. H. (»Oe. Z.«)

GOSPODARSTVO

O ameriškem gospodarstvu

V primeru Združenih ameriških držav so protislovja kapitalističnega gospodarstva zavzela prav fantastičen obseg. Kapitalistični red pred vojno Združenim državam ni dovoljeval, da bi izkoristile produktivno zmogljivost; industrijska oprema je bila pred vojno izkoriščana povprečno komaj za dobro polovico in leta 1939 je bilo v Združenih državah še vedno nad deset milijonov brezposelnih.

V tej vojni, ko za ameriško gospodarstvo ni obstojal problem trga, ker so za vojne potrebe porabili vse, kar je bilo mogoče proizvajati, so Združene države v polni meri izkoristile svoje produktivne zmogljivosti in dosegle, da so — poleg mobilizacije 10 milijonov ljudi za vojaško službo — dobavile zaveznikom po zakonih o posojilu in najemu za nad 40 milijard vojnega, transportnega, industrijskega gradiva in živeža; zgradile so za 25 milijard dolarjev novih tovarnih povečale svojo industrijsko zmogljivost za 40 odstotkov; povečale tekoča sredstva pri podjetjih in poedincih na 230 milijard dolarjev, to je za nad 200 odstotkov; podvojile svojo industrijsko proizvodnjo; povečale svojo morarico od 12 na 56 milijonov ton; več ko podvojile svoj nacionalni dohodek.

Konec vojne pa je spet postavil pred ameriški kapitalizem problem trga. Odpadla so vojna naročila, demobilizirajo se milijoni vojakov, odpuščajo milijoni iz vojnih tovarn. Ameriški kapitalizem ne more več izkoristiti svoje proizvodne zmogljivosti in pojavlja se množična brezposelnost. Konec leta 1945 je bilo v Združenih državah 3,5 milijona brezposelnih in letos maja že nad 5 milijonov. Če ameriška povojna proizvodnja ne bo večja kakor leta 1940, bodo Združene države imele v prihodnjih letih 19 milijonov brezposelnih; vsak tretji delazmožni Američan bi bil v tem primeru brezposeln. Tolikšna brezposelnost bi pomenila za Združene države seveda vse hujšo krizo, kot je bila ona iz leta 1929—1935; pomenila bi vrsto socialnih in političnih pretresov, ki bi bili smrtno nevarni za ameriški kapitalizem. To dokazuje orjaški val sedanjih stavk, kakršnega ameriška zgodovina ne pozna.

Strah pred brezposelnostjo se bolj

ali manj očitno vleče kot mora skozi vso ameriško politiko in za ameriški kapitalizem je življenjsko vprašanje, preskrbeti si tržišča, preskrbeti si jih predvsem z izvozom. Razmah zunanje trgovine je zato eno glavnih vprašanj ameriškega časopisja in potreba za razpošiljanje izvoza je bistveni del mednarodne politike Združenih držav. Ta politika ni prišla do izraza šele s koncem vojne; že ves čas vojne si je ameriška politika poskušala zagotoviti za povojno dobo svetovne trge. In to s pomočjo režima »svobodne trgovine«, ki naj bi veljal za ves svet. To zahtevo postavlja že Atlantska listina in na tej zahtevi vztraja ameriška politika bolj kot na kateri koli drugi zahtevi Atlantske listine. Vse države, ki so sklenile z Združenimi državami pogodbe o vojni dobavi na temelju zakona o posojilu in najemu, so se zavezale, da bodo odpravile zapreke, ki ovirajo razmah zunanje trgovine, to je da bodo bistveno znižale carine, odpravile omejitve uvoza in carinske ugodnosti za posamezne države. Načelo svobodne zunanje trgovine, kjer naj veljajo enaki pogoji za vse, predlagajo Združene države kot temelj trgovinske politike, ki naj jo sprejmejo vsi Združeni narodi; to politiko naj izvaja Mednarodna trgovinska organizacija, kakor si jo zamišljajo ZDA.

Kaj pomeni ameriška zahteva po »svobodni trgovini pod enakimi pogoji za vse«?

Enostavno to, da ima pod formalno enakimi pogoji prednost najmočnejši konkurent, in to so Združene države, ki zahtevajo zase to formalno enakost in dejansko prednost na vsej zemeljski obli, tako kakor je pred dobrimi 50 leti zahtevala »svobodno trgovino«, to je dejansko prednost zase Anglija, ki je bila takrat država z najbolj razvitim kapitalističnim gospodarstvom. Kakor je pred petdesetimi leti pomenila politika svobodne mednarodne trgovine odpiranje vrat angleškemu izvozu, tako pomeni danes ta politika odpiranje trgov ameriškemu izvozu.

Seveda so naleteli Združene države pri uveljavljanju svoje politike svobodne mednarodne trgovine na odpor svojih konkurentov. Toda Združene države so imele že med vojno mož-

nost, da vsilijo večini svojih tekmecev svoje pogoje. Posebno imajo to možnost danes ob koncu vojne, ki je del ameriških tekmecev tako prizadela, da ne morejo obnoviti in preusmeriti svojega gospodarstva brez ameriških kreditov. Z dajanjem posojila so Združene države dosegle od Anglije da je pristala na znižanje, odnosno ukinitve imperialnih preferenčnih tarif, s čimer se bodo odprli ameriškemu izvozu trgi angleških kolonij.

Poleg posojil služi ameriški politiki trgovinskega prodiranja še vrsta drugih sredstev. Kot sredstvo pritiska se uporablja zavlačevanje deblokiranja imovine Združenih narodov in nevtalcev, ki je bila med vojno blokirana v Združenih državah. In ameriški politiki trgovinskega prodiranja naj bi služila vrsta mednarodnih organizacij, katerih temelji so bili položeni že na konferencah Združenih narodov med vojno, kakor na primer Organizacija za prehrano in poljedelstvo, Mednarodna agencija za civilno letalstvo in predvsem Mednarodni valutni fond in Mednarodna banka za obnovo in razvoj, torej tako imenovane Bretton-woodske ustanove.

Potrebe ameriškega imperializma po razširjenju so ogromne. V Združenih državah računajo, da bi morali svoj iz-

voz več ko podvojiti v primeri s predvojnimi, ki je znašal povprečno okrog tri milijarde dolarjev, po vojni pa naj bi se dvignil na 6,7 milijard, da bi bistveno omejil brezposelnost v Združenih državah. Pregled mednarodnih trgov kaže, da danes pač skoraj neomejeno povprašujejo po izdelkih iz Združenih držav, toda prav malo je povpraševanja, ker mora kupec ameriško blago tudi plačati.

Združene države izvažajo zato danes na kredit in morajo izvažati na kredit že zaradi tega, ker so se med vojno nakopičili v Združenih državah ogromni kapitali — večji del vsote nad 200 milijard dolarjev obstoječih tekočih sredstev predstavlja »brezposelni kapital, ki išče zaposlitve v veliki meri v inozemstvu.

Združene države dajejo danes na veliko posojila. Danes od vojne prizadete dežele ta posojila nujno potrebujejo, ker rabijo ameriške in druge proizvode, ki jih je mogoče dobiti le za dolarje. Toda čez nekaj let bo vojna škoda v prizadetih državah v glavnem popravljena in potreba po ameriškem uvozu in ameriških kreditih bo odpadla, kar seveda ne pomeni, da bodo dolžniki lahko odplačevali posojila. In takrat bo nastopila za kapitalistična narodna gospodarstva kriza.

J. F.

Kmečka mladina naj zna vsa kmečka dela

Po naših krajih ločimo kmečka dela v ženska in moška opravila in po tem se ravna tudi vzgoja kmečke mladine v domači hiši. Kmečki fant misli, da ne sme prijeti za srp, da se ne sme vaditi molže, da ga domače svinje nič ne brigajo, še štedilnika se ne upa za netiti. Niti vsa tako imenovana moška dela ne razume vsak moški. Oče včasih ne nauči svojih sinov, da bi znali klepati kose, piliti žage, uravnati kose na kosišča itd. Naša ženska mladina zopet še konja ne zna vpreči, ne žeblija zabiti, če je svinja podrla iz hlevčka itd. Ta ločitev v moška in ženska opravila je velika rak-rana v kmetijstvu na Slovenskem Koroškem, ker zaradi tega dostikrat ne moremo končati pravočasno nekaterih del.

Naj navedemo nekaj primerov: Od žitaric moramo posebej pri ječmenu paziti, da ga pravočasno požanjemo, ker se presuh ječmen takoj usipa in poleg tega se pri žetvi nekako noče držati skupaj in pasovi se trgajo. Ječmen se prezrel — kakor pravijo pri nas — vklekne. S to besedo

označujejo pri nas nalomljena stebila žita, da visi klasje k zemlji in pri žetvi oziroma košnji s koso ali kosilnico se potem veliko klasja poreže.

Da torej žito, posebno ječmen, pravočasno spravimo, moramo porabiti vse dosegljive moči, da ne bomo trpeli škode zaradi prepozno končane dela. Torej naj tudi moški zgrabijo za srp ali povezujejo za koscem ali kosilnico.

V resnici pa se čisto dogaja drugače. Moški ne pomagajo pri žetvi. Ker pa ni dosti žensk, moški enostavno pokosijo žito s travno koso. Takšno ravnanje z žitom je vse graje vredno. Naši predniki so smatrali žito kot dar božji in so temu primerno z njim ravnali. Pazili so, da se ga je čim manj na polju zgubilo in uničilo.

Če kosimo ječmen ali pšenico s travno koso, se sicer pri košnji sami ne bo zgubilo dosti zrnja. Toda ko bomo ječmen nakladali na voz, da bi zapeljali na skedenj (gumno), bo moral biti prav gotovo suh in tedaj se bo

Ciril Kosmač:

OČKA

O R E I L

»Ali so ga ubili?« sem vprašal.

»Ubili. Pa bom že povedala, ko pridem do tja. Vse lepo od kraja.«

»Pa začni že vendar enkrat od kraja!« sem izgubil potrpljenje. »Prav tako si nam otrokom pripovedovala življenje svetnikov in že takrat me je jezilo.«

»Saj,« je rekla, »v tem se pa nisem spremenila. Zakaj pa v knjigah znajo vse tako lepo zvrstiti, da pride vse o pravem času?«

»Ker začno od kraja,« sem rekel in moral sem se ji nasmehovati, ker je bila resnično nejevoljna sama nase.

»Dobro,« je rekla in odločno prekrizala roke. »Bom pa začela od kraja. Torej, kakor sem že rekla, bil je res star in zgaran. Hrbtenico je imel skoraj tako upognjeno kakor rajnka Loputnica. Bog ji daj nebesa; roke so mu mahale že mimo kolen. V zemljo me vleče,« je govoril. Saj ni čuda. Koliko tisoč oprtnikov gnoja pa je v sedemdesetih letih znosil v svoje strme jalove laze. Tudi noge so se mu že tresle. In zgaga ga je pekla, da je kar na prejši točil slino. Polente že ni smel več jesti. In saj veš, kadar pri nas bajtar ne sme več jesti polente, naj kar gošpada pokliče in na smrt naj se pripravi. Pa saj je bil pripravljen za večni počitek, ki ga je prav gotovo zaslužil. In če so nebesa, nebesa tudi, saj ni nikomur skrivil lasu, njega pa je

življenje sedemdeset let teplo po obeh licih. Devet otrok je imel. Koliko gmajne je iztrebil zanje. Mahal je s krampom od zore do mraka in mislil, da njegovim otrokom ne bo treba tako garati. »Ko dorastejo, bo vse drugače,« je govoril. Kako bo, tega ni vedel. Toda verjel je, da bo drugače... Čudno je to, prej nisem nikdar mislila o tem, zdaj pa vem, da so vsi ljudje tako mislili in verjeli. In če so verjeli, potem so se nekoč le morali roditi otroci, ki so iz te vere naredili resnico. Mar ne?« je rekla in me pogledala.

Prikimal sem. Tu pred mano je sedela teta Ana, ki ni bila več zajedljiva strigalica. Prav nič ni bila podobna tisti nekdanji zadirčni in pobožnjaški trlici. Trlica je bila še, nemara še bolj koščena in zgarana, toda bila je zgarana, kakor se človek zgara pri zdravem delu na kmetih in ne služkinja, ki trideset let ometa pajčevino po zatohlih sobah propadle grofice. Njen obraz, ki je bil včasih bel in trd, brez slehernega sledu smeha, je bil zdaj kljub bradavicam in gubam zagorel in dokaj prijazen. Oči so bile žive, razvnmala se je, mahala je z rokami, njen glas se ni več osladno vlekel; govorila je o krivicah in ne o kazni za naše pregrešno življenje, skratka, bila je živ človek sredi živega življenja.

»Da,« je naglo stresla glavo in pogledala vstran, ker je opazila, da sem jo motril. »Kaj sem že hotela reči?

Saj. Obrekarjeva sta ostala na stare dni popolnoma sama. Nande je padel v Karpatih, Peter se je šele po vojni vrnil iz ruskega ujetništva. Prvega maja je obesil rdečo zastavo vrh Kosičnika. Prijeli so ga in ga vlekli v kasarno, kjer so ga karabinjerji pretepli, mu izpulili polovico brk ter ga o belem dnevu gnali z njegovo zastavo nagega skozi vas. Pa kaj bi ti pravila, saj to bi se lahko še sam spomnil. Še isto noč jo je pobrisal čez mejo. Tam so ga kasneje tudi zaprli. Ko je odšel sedem let, so ga vrgli nazaj čez mejo. Tu so ga prijeli in poslali na otoke. Stirinajst let je siromak predsedel in nato umrl. Zidovi so ga izpili... Vidiš, včasih nisem verjela, da človek lahko zaradi prave misli vse pretrpi in celo umre. In bili so taki ljudje, medtem ko smo mi garali kakor živina in mislili, da je človek nekaj kar tako... nekaj, kar gara, moli in se pokori. Človek pa je... nu, kaj bi...«

Sklonila je glavo, se zamislila in pogledala v svoje žuljave dlani, kakor bi videla tam zapisano vse svoje hlapčevsko življenje. Potem je roke trdo obrisala ob predpasnik, kakor bi hotela izbrisati svojo zanikrno, svobodnega človeka nevedno preteklost, in naglo nadaljevala:

»Hči Nance je do dvajsetega leta hodila na dnino po vasi, potem pa je izjavila, da ne bo vse življenje capljala sključena in pulila plevel po tujih njivah. Šla je v Trst in od tam v Egipt. Sina Naca so prijeli, ker so našli pri njem prepovedane knjige in časopise. Odmerili so mu šest let. Fant je bil slabotnega zdravja, ker je vse noči tičal v knjigah. Umrl je že po dveh letih v južni Italiji. Nejc, Stane in Mirko

so bili vsi mobilizirani takoj ob izbruhu vojne. Vse so poslali v kazenke bataljone. Najmlajšega je na Sardiniji pobrala malarija. Kolikokrat je Obrekar tarnal: »Povsod so moje pobe gonili, po vseh frontah so se morali tepeti in umirati, zdaj pa, ko je prišel čas, da bi se borili doma in za nas, jih ni. Nobenega ni!« Da, prav po načrtu so nas uničevali in spravljali s teh krajev!« je vzkliknila teta in v njenih očeh je bila tista zdrava jeza, ki je doslej nisem poznala.

»No,« je nadaljevala po kratkem premolu, »potem je bila še najmlajša, Ivanka. Šivilja je bila in prizadejala mu je veliko gorja. Zagledala se je v brigadirja, Obrekarju je bilo seveda hudo pri duši. Rotil jo je, ji govoril o Nandetu in Nacetu, prosil, zmerjal z vsemi psovskami, da ga je bilo kar grdo slišati. Toda dekle se je zrušilo predenj in reklo, da ne more več. Šla je. Pred petimi leti je umrla in mu poslala svojega sedemletnega sina. Otrok je bil črn kakor cigan, toda imel je lepe matrine modre oči. »Naše oči ima,« je rekla Obrekarica. »Ima jih,« je zadovoljno rekel Obrekar, »samo da ne bo butast. Ali si že spet začel?« je vzkliknila Obrekarica, ker se je spomnila njegovega večnega tarnanja. Kadar koli se je Obrekarju rodil otrok, je zmerjal tarnal. »Tako je,« je govoril, »ko se otrok rodi, hitro vidiš, kakšen je: šepal ne bo, roke ima, sliši, slep ni, grbe nima, toda v glavo mu ne moreš pogledati. Revežem pa se ne sreča rada primeri. No, otrok ni bil butast. Prav nič ne. Pаметen je bil, prav za prav že moder. Boris mu je bilo ime. Oba sta se navezala nanj in čakala, da se kdo vrne. Vrnili se ni no-

celo ob najskrbnejšem delu osipal. Polje bomo pograbil. Tudi grablje ga mulijo. Prav čisto se nam najbrž ne bo dal pograbit. Torej zopet izguba pri žetvi. Zato naj moški raje pomagajo pri žetvi, kakor pa bi kosili žito s travno koso.

In molža? Jeli res to samo žensko opravilo? V resnici je molža težko delo in vsi vemo, da imajo na večjih po-

sestvih skoro brez izjeme samo moške za molžo. Če se torej nudi priložnost, naj fantje obiskujejo molžni tečaj, ali pa naj se naučijo mlesti doma.

Naši kmečki mladinci naj bo v ponos, če zna opravljati vsa kmečka dela. Pomagajmo si najprej doma sami pri vsakem delu in potem se sedejde med seboj, pa bomo lažje opravili nujna dela pravočasno in boljše. M. P.

Nove tovarne traktorjev

Bil je najhujši čas za sovjetsko zemljo. Nemško-fašistični zavojevalci so prelomili besedo, vdrli na ozemlje Sovjetske zveze in zasedli sedem zveznih republik. V železni blokadi so držali Leningrad, prodirali so proti nafti Groznega v Bajuku in prispeli do Stalingrada.

In glej, v teh strašnih dneh leta 1942 je Sovjetska zveza globoko v Sibiriji, v mestu Rubcovsku v altajskem kraju, pričela graditi novo tovarno traktorjev. Velike so bile težave, toda graditelji tovarne so jih pogumno premagali. Ko so pričeli gradbeni dela, to področje ni razpolagalo niti z enim samim kilovatom električne sile. Na pomoč jim je priskočila postaja električne železnice. Izkušenih graditeljev je bilo malo. Dekleta in fantje, ki so prišli iz sosednjih vasi, so se marljivo učili gradbeništva. V nekaj tednih so postali mizarji in tesarji. Delo je šlo kar naprej in naprej. V pozni jeseni, ko je neprenehoma deževalo, in pozimi, ko je bil mraz in je divjala burja, so nepretrgoma delali.

Leta 1943 so pričeli prihajati iz tovarne stroji znamke »ATZ« (Altajski traktorski zavod). Tako so zadržge in kmetje zopet dobivali stroje v tistih težkih dneh za državo, ko so v stalinograjski tovarni traktorjev šele začeli obnavljati delo, harkovske tovarne traktorjev pa so bile še v razvalinah.

Istega leta so pričeli graditi še drugo novo tovarno traktorjev. V starem ruskem mestu Vladimiru so začeli graditi podjetje za izdelavo pluznih traktorjev in traktorjev za obdelavo zemljišč, posejanih z bombažem in s sladkornim pesom. Tik pred koncem vojne s fašistično Nemčijo je tovarna začela obratovati. Gradbeniki so zgradili pravo industrijsko mestec. Čeprav so gradili z velikimi težavami, neizogibnimi med vojno, so dovršeno izdelali tovarniške delavnice. Kdor jih sedaj obišče, morajo napraviti nanj močan vtis velike, prostrane zgradbe, ki so vse značne in svetle, sodobna oprema in vsa skrbna ureditev tehničnih posebnosti.

Vsak dan pride iz tovarne več strojev. V začetku letošnjega leta bodo začeli graditi v Lipecku v Voronješki oblasti tretjo novo tovarno traktorjev. Blizu starega mesta gradijo novo mesto za tovarniške delavce in nameščence.

Prve delavnice lipecke tovarne že delajo. Že so v obratu delavnice za orodje, mehanična delavnica za različna popravila, delavnice litega železa in jekla in kovačnice. Čeprav podjetje šele nastaja, že izdeluje nadomestne dele za traktorje.

Na daljnem Altaju in v starodavnem Vladimiru pa tudi v Lipecku so šli tisti, ki so gradili tovarne traktorjev, po isti poti. Trudili so se, da bi dobili vse kar je le mogoče na mestu, da bi si v vojnih razmerah v čim največji meri pomagali z lastno močjo in z lastnimi zalogami. To je bil seveda edini stvarni način, da so lahko dosegli uspeh.

Brž ko so zgradili delavnice, so jo graditelji traktorjev takoj spravili v pogon in so v njej organizirali proizvodno orodja za druge delavnice ali izdelavo nadomestnih delov za traktorje. Tako je lahko podjetje, čeprav še ni bilo dograjeno, že služilo državi.

Pred 25 leti so imela kmečka gospodarstva Sovjetske zveze komaj 5.000 traktorjev. Park traktorjev Sovjetske zveze je bil takrat devetnajstkrat manjši kakor park traktorjev v Kanadi. Sovjetska zveza tedaj ni imela lastne industrije, temveč jih je morala uvažati. Ko pa je država zgradila svoj lastni park traktorskih strojev, se je pričelo sovjetsko kmetijstvo naglo dvigati. Že leta 1936 je ZSSR izdelala 116.000 traktorjev in tako po proizvodnji traktorjev zasedla drugo mesto na svetu.

Do vojne so državi dajale traktorje stalingrajska, harkovska in čeljabinska tovarna. Tem podjetjem sta se sedaj pridružili še altajska in vladimirska tovarna, kmalu pa se jim bo pridružila še lipecka.

Sirite »Slovenski vestnik«

beden. Še danes ne. Neje se je oglasil iz južne Francije, kjer mora delati kot težak za angleško vojsko. Stane pa je pisal iz Amerike, kjer je v taborišču italijanskih ujetnikov. Kaj se to pravi! se je razvnela teta. »Pet in dvajset let smo se topli za osvobodjenje, bili smo zavezniki, ko zaveznikov sploh še nikjer ni bilo, zdaj jih pa ti zavezniki strpajo v ujetniško taborišče. Človeku kar kri zavre. Ali si moramo Primorci res vsako pravico trikrat priboriti, svobodo pa sedemkrat!«

Oči so se ji iskrile. Vrgla je pogled na podobo in rekla: »Kaj bi le dejal, če bi vse to dočakal? In prvi je začel.« Popravila si je šop las, ki ji je venomer uhajal izpod rute, in začela spet mirno pripovedovati. »Tako je bilo. Spomladi dvainštiridesetega ga je žena dolgo nagovarjala, naj bi le šel po spomladanskega prašička na Oblakov vrh. 'Nikoli me te noge ne bodo prinesle na Oblakov vrh,' je tožil. No, pa je le šel. Boris je šel z njim in Smukač. To je bil krasen pes in pameten tudi. Volčjak. Obrekarici je drva nosil v hišo. Tudi ta je slabo končal. Bilo je lani o svečnici. Zvečer pridrivilo domobranci iz Tolmina in še Drnulov Dreje je bil z njimi. 'Kje so partizani?' se derejo in razsajajo po bajti. 'Prav vas bodo čakali,' je rekel Obrekar. 'Saj, ker je ta mrha tudi partizan,' je rohnol Dreje in suval Smukača, ki se je zaganjal vanj. 'Pihni zverino,' so mu rekli. In ga je ustrelil. 'Dreje, ali te ni sram!' je rekel Obrekar, pogledal ga je pa že tako hudo, da se je oni kar nobra. No, saj potem je prišel k pameti tudi Dreje. Za Smukačem nam je bilo vsem hudo. Boris je

ves dan jokal. Pod staro poznico za hlevom mu je skopal jamo. In ker sem bila tam, sem šla, kakor bi rekla, k pogrebu. Boris ga je položil v jamo, ga pogladil ter se obrnil k Obrekarju in rekel: 'Kajne, ata, da je bil Smukač partizan.' 'Bil,' je odločno dejal Obrekar. 'Tako pasji so ljudje, da morajo psi umirati take smrti.' Pa saj, so tvojeja Pazija že pred leti ustrelili!«

Spomnil sem se našega dobrega Pazija, tudi volčjaka, ki so ga karabinjerji ustrelili pred petnajstimi leti, ko sem se vrnil iz rimske ječe in sem bil doma pod policijskim nadzorstvom. Rekli so, da laja že pet minut pred njihovim prihodom in da tako lahko poskrijem, če imam kaj takega v hiši. Tudi Pazija smo lepo pokopali.

»Taki so bili. Še psom niso dali živeti!« je vzklila. Pomolčala je za trenutek, nato pa se je zaletela: »Da, in da povem naprej. Šli so na Oblakov vrh in vrnili so se brez prašička in brez denarja. Kasneje je Obrekar rad pripovedoval, kako je bilo, ko se je vrnil. 'Postavim oprtnik v veži v kot in stopim v kuhinjo.' Stara se okrene. 'Kje imaš prašička?' pravi. 'Nimam,' pravim. 'Zakaj ne?' pravi. 'Ker še nis godni,' pravim. 'Pa kdaj bodo godni?' pravi. 'Drugi teden,' pravim. 'Pa boš šel?' pravi. 'Bom,' pravim, 'kako pak,' in se smejem. Tako je pripovedoval s svojim večnim 'pravim'. In drugi teden je res šel, ampak prašički še niso bili godni. Potem pa je prišel k nam. Še danes ga vidim, kako se je prizibal po vrtu s svojim upognjenim hrbtom. Bilo je proti večeru. Oče je cepil drva, jaz pa sem trebila radič za

Dr. Metod Mikuž:

ISTRA

Ko sem si pred kratkim ogledoval v Pazinu razstavo zgodovinskih in neizpodbitnih dokazov, da je hrvaška in slovenska Istra res slovanska, od naselitve do današnjih dni, mi je postalo še jasnejše dvojje: kako odveč je vsaka sovražna trditev, da Hrvati in Slovenci nismo mogli ali celo niso hoteli vzdržati na tem kraškem, istrskem svetu, in kako se ne italijanskim kolonistom in ne poznejšim fašistom ni posrečilo dežele preplaviti, uničiti, kar je jugoslovanskega, in za vse čase nasedež vsake občine postaviti leno stegenjenega beneškega leva. Čeprav se danes več ne menimo za vseh sto in še več načinov, s katerimi so tuji prihajači in odhajači skušali zavzeti to zemljo, nam vendar vstaja vprašanje, zakaj se jim to, ko jih je bilo vendar več kot nadležnih in vse uničujočih kobilic, le ni posrečilo? Namerno izpodrivanje in dokončno uničenje povsod po deželi pa tudi po mestih vpeljane Cirilove glagolice pri bogoslužju, vpeljava tlačansko suženjskega razmerja do tujerodne in tujejezične gospode, namenjane delovnih sil za delo v obmorskih mestih in krajih, vse to dejansko ni v bistvu, času primerno, prav in ničemer zaostajalo za divjanjem včerajšnjega in današnjega fašizma, ki je prinašal in prinaša golo smrt in uničenje.

Svet, ki ima na očeh črna očala in ki enako črno vidi kot fašizem sam, more sicer pisati in govoriti celo učeno in to marsikaj in celo na prvi videz, kakor da brani pravico, resnico in življenje potrebnih in poštenih ljudi. Za to najde ta svet celo vzroke, dokaze in še več, popolno upravičenost. Vendar je vsem tem črnim ljudem najboljši in zato tudi najpriljubnejši odgovor samo ta, ki jim ga daje istrska zemlja sama in njeni ljudje. Zemlja in ljudje so namreč to, kar je in ostane. Železnice, ceste, raški premog, pristanišča, barke in letališča pri Pulju, vse to danes je, a more in tudi bo preživelo ljudi. Zato popolnoma napačno fašistični svet še vedno trdi, da za državljansko in po njihovem tudi za narodnostno pripadnost povsem zadostuje samo črta, ki se ji pravi meja, pa naj bo potegnjena potem kjer koli že, tik ob vasi, skozi vas, da, celo preko ognjišča in kamina. S tako potegneno mejo bi se torej zapečatila mirovna konferenca, tako naj bi torej bilo rešeno narodnostno in življenjsko vprašanje tudi hrvatske in slovenske Istre. A to, komu na čast in s kakšno pravico? In če bi bili oni še bolj odkriti v svojih računih: do prihodnje vojne!

Če se človek vozi od Opatije proti

Mošćenicam, Pazinu in Kopru, najde na vsakem večjem ovinku, ki pelje čez hudournik, ali nekoliko više v gmajni skoraj redno dvojje napisov: tu so diverzanti razbili fašistično kolono, ali pa: tu je bilo ustrelenih toliko in toliko talcev. Če bereš imena teh diverzantskih edinic in talcev — so Istrani. In to naj svet le nekoliko premisli, čeprav že zdavnaj več ne verjame iskrenosti Atlantske listine. To namreč, čigava je prav za prav ta zemlja in ali je res italijanska, kakor trdi fašizem? Saj je res, da so vsi ti junaki in talci hodili v italijanske šole in v prvem razredu jecljali in sestavljali črke v nerazumljive jim besede, in tudi je res, da je vsem tem ljudsko štetje tega in tega leta odreklo hrvatsko ali slovensko narodnost — a komisija sama in še pred njo in za njo vsi ostali se lahko prepričajo, koliko fašistične krvi, pameti in duše je bilo kdaj koli v teh ljudeh. Narod se ne da uničiti in ne iztrebiti, ker sta — vsaj to morda — doumela že Mussolini in Hitler. In narod več ne veruje v tuje obljube, temveč sam sebi in svoji zemlji.

Zakaj se torej le ni posrečilo potujčiti te zemlje in uničiti njenih ljudi? Ker ni bilo mogoče in ne bo nikdar mogoče — je edini in samo pravi odgovor.

Ni bilo in ne bo mogoče, ker se oba istrska naroda globoko in pravilno zavedata, kaj in v čem je resnična in prava domovina. Da ni samo zibel ali grobnica, temveč, čeprav kamnita in na videz revna zemlja, tudi prava in velika družinska miza in postelja srečnega vsakdanjega in nedeljskega življenja. In kako je imenoval naš narod tiste, ki so pogнали domačijo na boben, da jo je naselil tuj in hudoben človek?

Dnevi pričakovanja in ugibanja neučakanih in površnih ljudi gredo h koncu. A je nepotrebno oboje, tako ugibanje kakor neučakanost. Prišlo in uresničilo se bo to, kar se mora. Fašizem je bil že enkrat uničen in bo drugič še bolj za gotovo.

Smučno je v teh dneh govoriti, »da smo majhni in neboljgigantni«. To in tako smo delali včasih. Danes pa je z nami vsa velika jugoslovanska, in ne samo ta, tudi slovanska družina. In mi hočemo mir in zato moramo, brezpogojno moramo dobiti, kar je našega!

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Marko Scharwitzl, Wien XVI., Ottakring, Gerstasse 83. — Iška: »Globose, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I., Fleischmarkt 3-5.

Podružnica uprave »Slov. vestnik«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-I.

večerjo. Drugih ni bilo doma. Obrekar sede in začne govoriti o prašičkih, o Oblakoveni vrhu in kako da tam ni fašistične sodrge. Potem si obriše pot in pogrigne. Vedela sem, da ima še nekaj za bregom, pa da mu beseda ne gre z jezika. In mene je večkrat ošinil z očmi. Še danes me zazebe. Ni mi zaupal. Kasneje mi je sam povedal. »Ne zameri, Ana,« je rekel, »toda takrat si bila ti še kuhana in pečena pri gospodu. Za našega gospoda pa so že vedeli, kakšne barve je. To je že res, da sem hodila v župnišče, toda da bi z gospodom šla tako daleč, nikakor ne. To mi že lahko verjameš,« je rekla in me naravnost pogledala s svojimi očmi.

Prikimal sem, teta si je s predpasnikom obrisala čelo in nadaljevala.

»No, Obrekar je vstal, rekel, da si bo ogledal oreh na polici in zavljal za hlevom. Oče je stopil za njim. Dolgo sta modrovala... Drugo soboto sta šla oba na Oblakov vrh po spomladanske prašičke. In nista šla prazna. Nesla sta koruzne moke in fižola in še druge drobnarije... Tako se je začelo... No, da, kar se mene tiče, oče nas je vse pošteno v precep vzel, mene pa še posebej. Obrekar pa je tudi ženi povedal, kako in kaj je na Oblakove mvrhu. Spčetka se je nakremžila in kar huda je bila, je pripovedoval potem, toda, ko sem ji povedal, da pobje stradaljo in da jih zebe in da bi bili naši prav gotovo tam, če bi bili doma, je umolknila. Molčala je kar dva dni in grebla in grebla po glavi. Ko pa sem se v petek vrnil z gmajne, je bilo v izbi vroče, kakor sredi po-

letja, čeprav so bila okna odprta. Potipljem peč: razbeljena. 'Kaj pa si počenjala?' pravim. 'Nič,' pravi, me pri me za roko in me vleče v kamro, kakor me je včasih vlačila speče otroke gledat. In tam je bilo na oknu pet hlebov pravkar spečenih. 'Da boš imel za pot na Oblakov vrh,' pravi in se smeje. 'Pa par nogavic sem tudi spletla.' Kar vedel nisem, kaj bi naredil. Pa sem jo stisnil k sebi kakor pred leti, ko sva bila še mlada in sva v kamri gledala speče otroke. Ona pa v jok, češ naših pobov pa ni. 'Ni jih,' sem rekel, zato morava pa midva pomagati.' In potem sta nosila obadva in še fanta Borisa sta jemala s seboj. Po bu je bilo šele dvanajst let, a držal se je kakor mož. 'Pob bo molčal,' je govoril Obrekar. 'Dobro sem ga vzel v precep. In da mi boš držal jezik!' sem mu rekel. 'Bom,' je prikimal. 'Pa če te primejo in te začno mlatiti?' 'Tudi!' 'Pa če te bodo hudo lasali?' 'Tudi!' 'Pa če porečejo, da te bodo obesili?' 'Tudi!' In gledal me je že tako, da sem mu moral verjeti. In pob je res držal, vse je zdržal. Bom že povedala... Potem je Obrekar pregovoril čevljarja Zanuta, ki se je spravil celo na škornje, krojača Mešeleta, ki je šival, ženske so pléle nogavice, mladi pobje, kar jih niso pobrali in odgnali v Italijo, pa so kar kopneli. Zdal je bil, zdaj ga že ni bilo več. In vse je Obrekar odpeljal. Pa saj veš, kako je to šlo. Bili so lepi časi!« je vzklila teta prav iz srca. »Še sedaj vidim, kako se o mraku odpravljajo na pot. Obrekar je zadel svoj oprtnik in potem trdo udaril z nogami ob tla.«

(Nadaljevanje)